

bistands-aktuelt

nr 6 september 2008

MIKROKREDITT

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Bestemor startet bank som protest mot Israel

Side 24

www.bistandsaktuelt.no

I 2007 besøkte Brasils president **Luiz Inácio Lula da Silva** og hans kone **Marisa Letícia Lula da Silva** Norge. I september er det duket for gjensitt i Brasil der statsminister **Jens Stoltenberg** skal kunnngjøre et stort norsk bidrag til Brasils store regnskogprogram.

FOTO BJØRN SIGURDSON / SCANPI

Lula bestemmer, Jens får diplom

■ Norge vil trolig bidra med flere hundre millioner miljøl-kroner til Brasils nye Amazonas-fond for bevaring og bærekraftig bruk av skog. Men innflytelse over hvordan pengene skal

brukes, får Norge ikke. – Vi bestemmer selv hvordan vi skal forvalte og bevare Amazonas, fastslår Brasils skog-sjef, Tasso Azevedo overfor Bistandsaktuelt.

■ Men statsminister Jens Stoltenberg har noe å glede seg over når han besøker Brasil i september. Giverne skal nemlig få diplom.

Side 10-11

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

STORTINGET

KrF og Høyre krever svar fra Solheim om utdanningstall

Side 4-5

HELSE

Norsk-støttede helsefond eser og eser

Side 8-9

AFGHANISTAN

Livsfarlig arbeid for afghanske ildsjeler

Side 14

KRONIKK

– Vesten har misforstått Mugabe

Side 20

Det er forskjell på haken og skjegget

Av Finn Martin Vallersnes, Høyre.

En mer riktig fremstilling er at Frp nå har nærmet seg Høyre i utviklingspolitikken.

OPPSLAGET OM Fremskrittspartiets og Høyres bistands- og utviklingspolitikk kan gjennom billedbruk og tekst skape et inntrykk av at Høyre nå justerer kursen i retning av det som har vært Fremskrittspartiets linje gjennom mange år, det vil si dramatiske kutt i bistanden. Det er et galt bilde. Høyre bevilget i sitt alternative budsjett for 2008 drøyt 21, 7 milliarder kr til ODA-godkjent bistand, Fremskrittspartiets bistandsbudsjett var på 12, 6 milliarder kr, eller 10 milliarder under det Regjeringen foreslo. Det er forskjell på å barbere seg og å skjære av seg haken!

En mer riktig fremstilling er at FrP nå har nærmet seg Høyre i utviklingspolitikken: Argumentasjonen om at pengene bør gå til sykehjemsplasser hjemme framfor fattige ute er lagt bort, i alle fall fra Siv Jensen. Vi er sammen om at utviklingspolitikk skal tilgodese de fattige, ikke kun gi utvikling i bistandsbudsjettene. Resultatene skal frem i lyset, tiltak og prosjekter skal evalueres. Det gjenstår imidlertid å se om FrP er med på laget når reformene skal gjennomføres. Hvor langt er FrP villige til å være med for å påvirke globale forhold som begrenser andres muligheter? For vi må legge til grunn at rike land som Norge skal og må bidra til utvikling andre steder enn i vårt eget samfunn.

HØYRE ØNSKER Å GJØRE MER for verdens fattige. Vi kommer ikke utenom at internasjonal handel, markedsadgang og åpne økonomier har hjulpet mange mennesker ut av fattigdom. Det må bistanden ta inn over seg og i større grad innrettes mot å styrke forutsetninger for økonomisk vekst og investeringer i ut-

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT 5-2008

DEBATT

viklingslandene. Norge har heller ikke tidsnok tatt inn over seg at bistand i en del tilfeller kan bidra til korrupsjon, særlig i såkalte neopatrimoniale regimer der statsoverhodet kjøper lojalitet i et svakt og splittet folk. Norge må bli krystallklar på at korrupsjon er uakseptabelt og integrere dette i alle bistandsavtaler. Bistanden må konsentreres ytterligere både tematisk og geografisk, med konkrete resultatomål. Vårt overbelastede forvaltningsapparat i UD og Norad må moderniseres.

Andre mål for norsk bistand som må bli tydeligere er styrking av menneskerettigheter, demokrati og godt styresett. De må ikke brukes som kakepynt, men integreres i måten bistanden overføres på. Det bør stilles krav til reelle politiske prosesser i mottakerlandene hvor også opposisjonen blir en del av utviklings samarbeidet. Folkevalgte organer må involveres, ikke bare fagbevegelse og NGOer.

Norge kan heller ikke videreføre en handelspolitikk som blokkerer de fattige landenes muligheter. Hvis

vi ønsker en troverdig utviklingspolitikk, må Norge i de pågående WTO-forhandlingene arbeide for økt markedsadgang for de fattige landene. Det vil koste oss i form av reduksjoner i tollsatsene på landbruksvarer og begrensninger i vestlige lands mulighet til å gi overføringer til landbruket. Samtidig må mer av bistanden gå til å styrke de fattige landenes handelskompetanse og kapasitet.

VOLDELIGE KONFLIKTER skaper store hindringer for utvikling. Også klimaendringene som har vist seg å komme raskere og være mer dramatiske enn tidligere antatt, rammer utviklingslandene hardest, samtidig som de har få ressurser til å tilpasse seg nye forhold. Både vår freds- og forsoningsinnsats og tiltak for å skape en mer bærekraftig utvikling bør derfor være en del av en helhetlig norsk utviklingspolitikk. Klimatiltak og klimatilpasning, ressursforvaltning og hensynet til biologisk mangfold er avgjørende for en bærekraftig utvikling, men vi må definere et grensesnitt for hva som er utviklingsfremmende miljøinnsats. Utfordringene er så enorme at bistanden alene ikke er i nærheten av å løse dem. Her kreves privat kapital, men riktig bistand kan hjelpe med å utløse den.

Gitt en bedre innretning av utviklingspolitikken, må trolig rike land som Norge være innstilt på å øke innsatsen for å bekjempe fattigdom og bidra til en mer bærekraftig utvikling. Foreløpig er jeg ikke overbevist om at Fremskrittspartiet er enig med Høyre i det. ■

Finn Martin Vallersnes representerer Høyre i Stortingets utenrikskomité.

Genmodifisert mat – et par fakta

Av Bell Batta Torheim og Arvid Solheim, Utviklingsfondet.

I BISTANDSAKTUELT nr. 5/2008 ble mye plass viet til matproduksjon. Det er bra, for en faglig debatt om hvordan vi skal produsere mer mat på en bærekraftig måte i en tid med klimaendringer og befolkningsvekst er helt nødvendig. Likeledes er det avgjørende å finne mekanismer som sikrer at alle får tilgang til mat. I dag produseres det nok mat til å fø alle i verden samtidig som mer enn 860 millioner mennesker sulter. Utviklingsfondet stusser over at Bistandsaktuelt både i leder og i artikler er så ensidig positive til at GMO kan løse disse utfordringene.

Det kan virke som om grunnen til denne optimismen, er at flere «professorer» sier at GMO vil gagne alle. Det blir sågar påstått at det er redsel og mangel på faglig kunnskap som gjør at folk og organisasjoner er kritiske til bruk av GMO. Forskning fra Norsk senter for bygdeforskning viser derimot at mer kunnskap om GMO gjerne fører til større skepsis.

AT NOEN TITALLS MILLIONER bønder utenfor Europa dyrker GMO, synes å ha imponert Bistandsaktuelt, men ingen større beskrivelse av situasjonen i disse landene følger. La oss derfor nevne noen eksempler: I Argentina, en av verdens største produ-

Utviklingsfondet mener mange land, også utenfor Europa, er skeptisk til GMO.

FOTO: KEN OPPRANN

senter av GM-soya, blir det rapportert om feilernæring blant fattige folkegrupper fordi soyamelk blir fremmet som erstatning for kumelk, egg og kjøtt etter storstilt overgang fra kvegdrift til soyaproduksjon.

FN-komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter rapporterte i mai i år om sin bekymring over økningen i selvmord blant bønder i India som skyldes prisøkninger på innsatsfaktorer, noe komiteen mente er forsterket av introduksjo-

nen av GMO. På Filippinene har sivilsamfunnet fått medhold i retten om midlertidig stans i godkjenning av GM-ris. Dette er et av mange eksempler på den globale motstanden mot GMO (som ikke er et særeuropeisk fenomen slik Bistandsaktuelt påstår).

I Canada er det umulig å dyrke raps konvensjonelt eller økologisk pga genforurensing fra produksjon av GM-raps. I Brasil blir bønder som er utsatt for genforurensing (de har kontraktfestet med bl.a. norske soya-

importører at de skal dyrke ikke-GMO) tvunget til å betale lisens til Monsanto. I USA blir det vanskeligere og vanskeligere for bønder å få tak i konvensjonelle såfrø fra de største frøelskapene. I forhold til soya, er det nærmest kun GM-sorter det er mulig å oppdrive. Dermed blir de ufrivillige bidragsytere til statistikken over antall GMO-bønder.

Det er derfor ingen stor overraskelse at The International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (IAASTD), en omfattende utredning om landbruksutvikling, inkluderer med at GMO har liten rolle å spille i forhold til å bekjempe sult og fattigdom.

BISTANDSAKTUELT NEVNER ingenting om alternativene som allerede finnes til å få plantensorter til å bli mer høytytende, tørkeresistente, ha lengre holdbarhet, osv. Utviklingsfondet, med mange forskere i ryggen, fremmer en bærekraftig forvaltning av det genetiske mangfoldet. Med satsing på planteforedling i samarbeid med bondene selv, foredles nye sorter fram som kan møte klimaendringer og nye plantesykdommer – og samtidig bekjempe fattigdom. ■

Bell Batta Torheim er rådgiver og Arvid Solheim er leder i Utviklingsfondet.

At noen titalls millioner bønder utenfor Europa dyrker GMO, synes å ha imponert Bistandsaktuelt.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

6/2008 – 11. ÅRG

Bistand med sprengkraft

LEDER

Dagens bistand er et stortilt vestlig moderniseringsprosjekt, har forfatter og professor Terje Tvedt uttalt. De færreste vil da også bestride at bistandsgivere søker å øve innflytelse på utviklingen i de mottakerland man samarbeider med. Sett fra giverlandenes side, som for eksempel Norge, vil det selvsagt være snakk om å yte en positiv innflytelse, slik vi ser det med våre øyne.

Å fremme kvinners rettigheter, å styrke organisasjoner i det sivile samfunnet, å bekjempe korrupsjon eller å bidra til en bedre forvaltning av oljeinntekter, vil for de fleste nordmenn se ut som uangripelige målsettinger som alle kan være enige om.

I mottakerlandene er det likevel ikke så enkelt. Ikke alle grupper er enige om behovet for endring. Utviklingen i Afghanistan, der jenteskoler brennes og hjelpearbeidere blir kidnappet og drept, kan tjene som et eksempel på at noen er fundamentalt uenig i vestlige politiske målsettinger. Våre mål bryter med både religiøse, kulturelle og maktpolitiske oppfatninger i konservative islamistiske grupper. Samtidig ønsker vi å styrke de krefter som vi mener står for positive endringer i samfunnet.

Det er i så måte ingen hemmelighet at bistanden – både til Afghanistan og andre steder – kan være et redskap som tilgodeser noen grupper på bekostning av andre. På den måten påvirker vi også lokale maktforhold. I dette ligger også bistandens sprengkraft i mange konfliktområder, særlig når den kommer i kombinasjon med andre former for vestlig støtte. Kanskje vil den lokale maktbalansen kunne tippe i retning av én gruppe i samfunnet. Kanskje vil den vestlige påvirkning utløse konflikt snarere enn fred og stabilitet, slik som i Afghanistan der både tidligere krigsherrer, lokale mullaer og taliban føler sin stilling og sine verdier truet.

Forholdet mellom lokalt eierskap til egen utvikling i mottakerlandene og vestlige bistandsgiveres ønske om innflytelse har alltid vært en vanskelig balansegang i utviklingssamarbeidet. For begge parter. Det forhindrer ikke at bistandsgivere noen ganger er nødt til å ta standpunkter som tjener noen grupper i et samfunn på bekostning av andre. Som i Afghanistan.

GZ

3 MÅNEDENS SITAT

«Jeg skal bo med en houseboy, noe som for øvrig er helt vanlig i Ghana. Han blir en del av min husstand og vil dekke alle behov.»

Tidligere debattredaktør i Dagsavisen, Reidar Jonger (62), skal bosette seg i Afrika og står fram som homofil i siste utgave av fagbladet «Journalisten», 15. august.

Charles Taylor, tidligere president i Liberia, på tiltalebenken i Haag.

Krigsherre på tiltalebenken

Mot slutten av sin maktperiode i Liberia likte Charles Taylor å kle seg i uskyldshvite dresser og krydre uttalelsene sine med henvisninger til Gud. Det er et mer djevlesk bilde som tegnes av mannen når han nå sitter i en godt bevoktet rettssal i Haag.

hakkert av armene og beina til sivile som ikke støttet dem eller som tilfeldigvis kom i veien.

Et av vitnene i rettssaken, lederen for en av dødsskvadronene, Joseph Zigzag Marzah, fortalte hvordan Taylor beordret sine soldater til å spise fiendens lik. I retten ga han en detaljert beskrivelse av hvordan man anretter menneskekjøtt. Marzah fortalte retten at hans tropper drepte 68 fredssoldater på ordre fra Taylor og at han fraktet våpen fra presidentpalasset i Monrovia til opprørerne i Sierra Leone. Han fikk med seg diamanter hjem til Liberia.

PORTRETT

■ JAN SPEED

HVEM:
Charles Taylor

HVA:
Tidligere president og opprørsleder i Liberia.

HVORFOR:
Siktet for forbrytelser mot menneskeheten under borgerkrigen i Sierra Leone. Rettssaken pågår i Haag.

Fortiden har innhentet Charles McArthur Ghankay Taylor – krigsherren som ble valgt til president i Liberia i 1997 med slagordet «Han drepte min mamma, han drepte min pappa, men jeg vil stemme på han». Da nye krigsherrer beleiret hovedstaden i Liberia i 2003, og etter betydelig internasjonal press, flyktet Taylor til Nigeria. Tre år senere ble han arrestert og overlevert til Spesialdomstolen for Sierra Leone.

Krigsherre. Taylor er nå tiltalt for krigsforbrytelser og grove overgrep i nabolandet Sierra Leone. Han var krigsherre i to land. Sannhets- og forsoningskommisjonen (TRC) i Liberia sliter fortsatt med å kartlegge de omfattende overgrepene som skjedde under borgerkrigene i landet. Ingen er hittil stilt til ansvar.

Taylor har levd et dramatisk liv. Da han var ung klarte han å rømme fra et fengsel i USA der han var siktet for svindel av offentlige midler i Liberia. Han endte opp i Libya der han fikk opplæring og støtte til geriljakrig i Liberia.

Diamantsalg. Felles for begge landene Taylor opererte i var at salg av diamanter ble brukt til å finansiere krigen. Taylor hadde god kontakt med de libanesiske bakmennene som sikret at bloddiamantene kom på det internasjonale markedet. Soldatene til Taylor var alliert med Revolutionary United Front (RUF), opprørerne i Sierra Leone, som først ble ledet av Foday Sankoh og senere av Sam Bockarie. De ble beryktet for sin brutalitet. De

Vond arv. Den vonde arven etter Taylors tid ved makten lever videre i Liberia. En fersk undersøkelse publisert i Journal of the American Medical Association, viser at en tredjedel av landets befolkning var med en av de ulike hærene under borgerkrigen. Volden var så omfattende og bruk av voldtekt som krigsvåpen var så utbredt, at over 40 prosent av den voksne befolkningen lider av depresjoner og traumer.

Fortsatt har Taylor noen tilhengere i Liberia. De savner pengene han strødde om seg med. De aller fleste liberiere håper imidlertid at fengselsoppholdet i Nederland blir langvarig.

Prestedrakt. Taylor likte de store dramaene. Som president kunne han noen ganger opptre i full militær uniform og andre ganger i en hvit prestedrakt. Da han var i eksil i Nigeria og det ble klart at han skulle arresteres, forsvant han fra sin bolig i byen Calabar. Han kjørte på tvers av landet og ble arrestert på grensen mellom Nigeria og Kamerun med bagasjerommet stappfullt av penger.

Spesialdomstolen mente at det var for risikabelt å la rettssaken mot Taylor foregå i Freetown i Liberia. Derfor ble han fraktet til Haag. Han er siktet for 650 forbrytelser. I første omgang er det bare elleve av tiltalepunktene som prøves for retten.

Som krigsforbrytersiktet får han mest oppmerksomhet når han nekter å møte i retten – enten fordi han ikke anerkjenner retten eller fordi han mener sikkerheten er for streng. ■

Solheim har kuttet i utdanning

KrF-leder Dagfinn Høybråten krever svar fra utviklingsministeren

Bistand til utdanning er blitt markant kuttet mens Erik Solheim har vært utviklingsminister. Dette har skjedd til tross for at Stortinget flere ganger har minnet Solheim på at nettopp utdanning skal være et særlig satsingsområde. Nå vil opposisjonen ha svar fra utviklingsministeren.

■ TOR AKSEL BOLLE

- Hvis det er slik at denne regjeringen har kuttet i bistanden til utdanning selv om Stortinget har gitt klar beskjed om at utdanning skal prioriteres, så er det svært alvorlig. Ekstra alvorlig blir det fordi statsråden har forsikret Stortinget om at utdanning fortsatt er høyt prioritert, sier KrF-leder Dagfinn Høybråten.

KrF-leder **Dagfinn Høybråten** vil ha klare svar fra utviklingsministeren om regjeringens håndtering av utdanningsbistanden.

Han var saksordfører da en samlet utenrikskomité sist høst behandlet utviklingsminister Solheims utviklingspolitiske redegjørelse. Etter redegjørelsen mente komiteen det var nødvendig å understreke at utdanning fortsatt skal være et særlig satsingsområde innen norsk bistand. I februar i år stilte også Høyres Ine Marie Eriksen Søreide spørsmål i Stortinget om regjeringens satsing på utdanningsbistand.

Men Solheim avviste kritikken kontant. Som et svar til Eriksen Søreide sa han blant annet: «Den forrige regjeringen gjorde mye bra på utdanning. Denne regjeringen gjør enda mer på utdanning.»

Kuttet en tredjedel. Offisiell statistikk fra Norad viser at norsk bistand til utdanning har ligget stabilt på rundt ti prosent av den samlede bilaterale bistanden de siste årene. Inkludert i denne statistikken er også øremerket utdanningsbistand som går via FN og andre multilaterale organisasjoner.

Men faktum er likevel at norsk bistand til utdanning er blitt betydelig redusert i de to årene etter at den rødgrønne regjeringen overtok i 2005. Årsaken til at kuttene ikke synes i statistikken, er at et stort utdanningsprogram i regi av Unicef – som ikke var tatt med i utdanningsandelen i 2005 og i 2006 – er tatt med i 2007.

Andelen synker. Støtten til dette programmet, UNGEI, et program for grunnutdanning for jenter, har vært på om lag 440 millioner kroner årlig de siste årene. For å få sammenlignbare tall må man ta dette programmet med i «utdanningskaka» også i 2006 og 2005. (se egen boks).

Gjør man det, viser tallene at utdanningsbistanden har sunket under Solheims statsråd tid – både i kroner og som andel av den totale bistanden. Fra 2006 til 2007 kuttet Norge utdanningsbistanden med om lag 180 millioner kroner, i 2007

Miljø og bærekraftig utvikling, fred, menneskerettigheter og humanitær bistand, olje og ren energi, kvinner og likestilling og godt styresett og kamp mot korrupsjon har vært de viktigste satsingene i Erik Solheims bistandspolitikk. Her besøker han Mali i februar 2008. FOTO: TROND VIKEN, UD/SCANPIX

brukte man 87 millioner kroner mindre på utdanning enn i 2005. Tar man høyde for at bistandsbudsjettet vokste betydelig fra 2005 til 2007, blir nedprioriteringen av utdanning enda tydeligere: Utdanningsbistandens andel av bistanden havnet på rundt 10,0 prosent i 2007 sammenlignet med om lag 13,5 i de to foregående årene.

Mindre via Verdensbanken. Et eksempel på hva som i praksis er blitt utsatt for kutt, er Norges støtte til fondet Education for All – Fast Track Initiative (FTI). Dette fondet, som er et samarbeid mellom giverland og utviklingsland, i regi av Verdensbanken, regnes som et helt sentralt instrument i arbeidet for å nå tusenårs målet om at alle barn skal få

Årsaken til at kuttene ikke synes i statistikken, er at et stort utdanningsprogram i regi av Unicef ikke var tatt med i utdanningsandelen i 2005 og i 2006.

grunnutdanning. I 2005 ga Norge 300 millioner kroner til FTI. I 2006 ble støtten redusert til 230 millioner kroner. I fjor var Norges støtte skåret ned til 95 millioner kroner. Det samme skal gis i år.

Ytterligere kutt kommer. Etter det Bistandsaktuelt erfarer ligger det an til ytterligere kutt i bistanden til utdanning i årene som kommer. Ambassadenes langsiktige planer for perioden fram mot 2011, som selvfølgelig påvirkes av prioriteringene i UD, viser en reduksjon på nærmere 75 prosent i tiltak som fokuserer på utdanning. Politisk prioriterte områder som olje/energi og miljø har derimot en kraftig vekst.

I år vil også utdanningsstøtten til Angola avsluttes, og Norge reduserer utdanningsbistanden til Bangladesh og Vietnam. Samtidig vil utdanningsstøtten i Nepal og Zambia legges inn i budsjettstøtten til disse landene. Sammen med redusert satsing fra ambassadene og avslutning av store programmer vil det bidra til at utdanningsbistanden trolig kuttes kraftig i årene som kommer.

Vil ta opp saken. Dagfinn Høybråten vil nå ta denne saken opp i Stortinget.

- Hvis dette er riktig, berører jo saken i hvilken grad statsråden har gitt riktig informasjon til Stortinget og omverdenen. Det er flere spørsmål vi må få svar på: Hvorfor endrer

man plutselig måten å beregne utdanningsbistanden på? Og enda viktigere: hva er de reelle tallene? sier Høybråten

Han mener at denne saken viser hvor vanskelig det er å sjekke hva bistandsmilliardene egentlig brukes til.

- Det er jo i ferd med å bli et demokratisk problem: vi har en stor budsjettpost som har en veldig uoversiktlig struktur. Det later til at selv de som jobber med dette feltet, sliter med å finne fram. Dette gjør det svært vanskelig for Stortinget å gjøre jobben sin, og etter min mening bør det være en sak for Riksrevisjonen, sier Høybråten.

KrF-lederen understreker at nedprioriteringen av utdanning er aller mest alvorlig i forhold til de mange som trenger utdanning i fattige land

- Det er bred politisk og bistandsfaglig enighet om at utdanning er noe av det viktigste man kan gjøre for å bekjempe fattigdom og skape utvikling. Verden ligger etter for å nå tusenårs målet om grunnutdanning til alle barn. Norge er en betydelig bistandsaktør og bør absolutt prioritere utdanning, sier han.

Solheims kommende svar til KrF-lederen blir for øvrig ikke den eneste gang statsråden må redegjøre for Norges satsing på utdanningsbistand i høst. I desember skal Norge nemlig være vertskap for et stort givermøte, et såkalt høynivåmøte, om utdanningsbistand. ■

«JOBBS NR. 1»

■ Under tidligere utviklingsminister Hilde Frafjor Johnson ble utdanning omtalt som bistandens «jobb nr.1».

■ I 2003 ble Utenriksdepartementets strategi for Norges langsiktige satsing på utdanning presentert. Utdanning er avgjørende i kampen mot fattigdom og derfor er det nødvendig med en opptrapping av bistanden til utdanning, fastslås det. Det framgikk at Norge hadde ambisjoner om øke støtten til utdanningssektoren fra 9 prosent i 2002 til 15 prosent i 2005.

■ Høsten 2007 hadde en samlet utenrikskomité følgende merknad til utviklingsministerens redegjørelse: «Komiteen vil understreke at prioriteringen av norsk bistand til utdanning skal holdes oppe».

UTDANNINGSTALL

Bilateral støtte til utdanning 2005-2007 – offisielle statistikk-tall:

2005: 1227 mill. kroner (ikke inkludert Unicef-programmet UNGE-EI på 440 millioner kroner)

10,3 prosent av bilateral bistand,

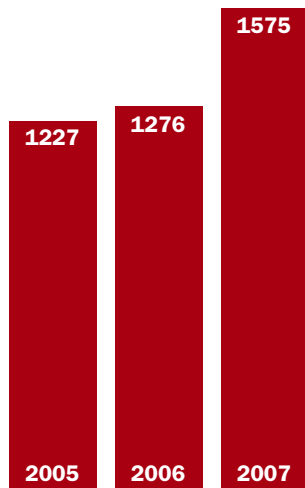
2006: 1276 mill. kroner (ikke inkludert UNGE-EI på ca 480 millioner kroner)

10,1 prosent av bilateral bistand

2007: 1575 mill. kroner (inkludert 440 millioner kroner til UNGE-EI)

10 prosent av bilateral bistand

Kilde: Norad.

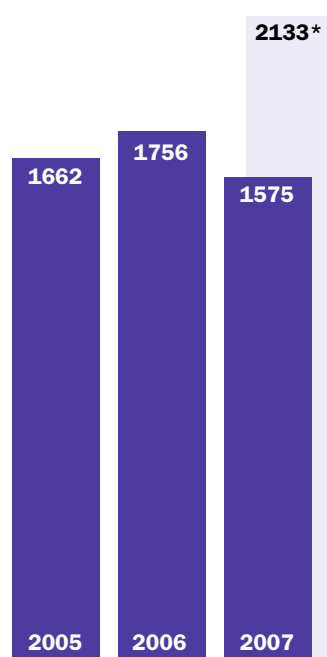
BILATERAL STØTTE TIL UTDANNING 2005-07, «KORRIGERTE TALL»

Korrigert i forhold til offisielle statistikk-tall – når norsk støtte til Unicef-programmet UNGE-EI inkluderes samtlige år. (Alle tall i millioner kroner)

De korrigerte tallene viser at det har skjedd en reduksjon i bilateral bistand til utdanning på 181 millioner kroner fra 2006 til 2007 og 87 millioner fra 2005 til 2007. I samme periode vokste bistandsbudsjettet kraftig.

*) LYS BLÅ SØYLE: Med samme prosentvise andel av den bilaterale bistanden som i 2005, ville undervisningsbistanden i 2007 utgjort 2133 millioner kroner.

Kilde: Norad.

Utdanningsbistandens andel av bistanden ligger på rundt 10,0 prosent i 2007, etter at UNGE-EI-programmet er inkludert. Inkluderer man dette programmet også i 2005-tallene var utdanningsbistanden dette året om lag 13,5 prosent av den bilaterale bistanden.

- Jekk deg ned, Solheim, sier Søreide

UTDANNINGSBISTAND

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Ine Marie Eriksen Søreide fra Høyre tok i en interpellasjon i Stortinget i februar i år opp regjeringens usynliggjøring av utdanningsspørsmål i bistandspolitikken. Utviklingsminister Solheim avviste den gang kritikken.

- Tallene som viser at satsingen på utdanning går ned, er en bekymringsfull utvikling. Erik Solheim kan godt jekke seg ned noen hakk, sier Søreide.

Hun mener at Solheim ikke har informert stortingspolitikkerne godt nok.

- Informasjonen har vært for lettvinnet, noe som har ført til at vi folkevalgte ikke har fått riktig informasjon, sier Søreide.

Hun forteller at det i dag er

svært vanskelig som folkevalgt å klare å følge med på regjeringens arbeid fordi de reelle tallene både er vanskelige å finne, og dessuten ofte vanskelig å sammenligne med tidligere år.

- At tallmaterialet er så vanskelig tilgjengelig, gjør det vanskelig å følge med. Derfor er det også vanskeligere å «ta» regjeringen for noe.

Når Stortinget igjen samles 1. oktober, vil Søreide følge opp interpellasjonen fra i februar i år.

- Satsing på utdanning er en alvorlig og viktig sak. utfordringen for denne regjeringen er at den sier at den prioriterer norsk bistand til utdanning, men faktisk ikke gjør det. Det blir derfor spennende å se hvordan bistand til utdanning omtales i høstens budsjett, sier Søreide. ■

Komiteen vil understreke at prioriteringen av norsk bistand til utdanning skal holdes oppe.

Merknad fra en samlet stortingskomité høsten 2007.

Ine Marie Eriksen Søreide, stortingsrepresentant for Høyre.

Redd Barna: - Ta til vettet

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

- Jeg håper at kuttet i utdanning er mot bedre vitende og at konsekvensen blir både et sterkere fokus på utdanningsbistand og en prosentvis større del av bistandsbudsjettet, sier generalsekretær i Redd Barna, Gro Brækken.

Redd Barna har i lengre tid ropt opp om at utdanning er blitt viet mindre oppmerksomhet under det rødgrønne regimet. Men Brækken sier at det har vært vanskelig å nå fram til miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

- Svaret vi er blitt møtt med er at denne regjeringen opprettholder bevilgningen til utdanning, men har andre politiske prioriteringer. Nå viser deg seg at dette er feil, og at det faktisk er en prosentvis nedgang

når det gjelder penger, sier Brækken.

Hun forteller at satsing på utdanning heller ikke lenger er en prioritert satsing internasjonalt, slik at utdanning i dag får mindre penger enn tidligere. Brækken er derfor redd for den signaleffekten som Norges manglende prioritering av feltet gir. I radioprogrammet «Sånn er livet» nylig beskyldte hun Norge for å skulke unna den internasjonale dugnaden for å nå tusenårs målet om utdanning.

- Når norske myndigheter reduserer støtten og gir utdanning mindre politisk oppmerksomhet, er det et brudd på de utenrikspolitiske forpliktelsene som vi har inngått, sier Brækken. ■

Solheim: - Må se på helheten

■ TOR AKSEL BOLLE

Utviklingsminister Erik Solheim fastholder at den sittende regjeringen gjør mer på utdanning enn den forrige. Han understreker at det er nødvendig å se på all bistanden i sammenheng og ikke bare det som klassifiseres som utdanningsbistand.

- Vi gjør mer, men ikke nødvendigvis det samme som den forrige regjeringen. Vi ser på helhetsbildet og innser at utdanning henger tett sammen med andre bistandstiltak, som for eksempel statsbygging, styrking av privat sektor, helse og fred, sier Solheim.

Ifølge SV-statsråden er det meningsløst å gi bistand kun for at den skal klassifiseres «riktig» og gi utslag på statistikken.

- Det viktige for meg er at bistanden kommer enkeltmennesker og det enkelte land til gode, sier Solheim.

Han avviser at utdanningsbistanden er blitt glemt til fordel for andre områder.

Skjult i budsjettstøtte. - Det er ikke noen grunnlag for å si det. Men måten bistanden blir gitt på, endrer seg selvsagt. Norge er for eksempel en av verdens største støttespillere for FNs barnefond, Unicef. Der går mye av pengene til utdanning. Et annet eksempel er budsjettstøtte, der vi gir bistand som mottakerne selv ønsker, og som gir dem større innflytelse over hvordan pengene brukes. Det er helt i tråd med Paris-erklæringen. Det var for øvrig en av Bondevik-regjeringens kongstanker som vi har videreført. At budsjettstøtten også går til utdanning vet vi med sikkerhet, men det er vanskelig å si nøyaktig hvor mange «norske» penger som benyttes, sier utviklingsministeren.

Han mener bistanden til Tanzania er et godt eksempel på hvordan bistanden har endret seg. Norge har inkludert støtten til grunnutdanning i budsjettstøtten til det afrikanske landet. Det gjør det vanskelig å vite hvor mye av de norske pengene som går til utdanning. Men ifølge Solheim vet man at de totale utgiftene til utdanning er mer enn tredoblet siden 2000.

Han poengterer at Norge gir mye

mer til utdanning enn det som synes på Norads statistikk og viser for eksempel til utdanning av sykepleiere som klassifiseres som helse og ikke utdanning.

Passer ikke med statistikken. - Hvis utdanning fortsatt er prioritert, slik Stortinget har bedt om og statsråden selv har understreket, hvordan går det i hop med at utdanningsbistanden trolig vil fortsette å falle i årenes løp?

- La meg gjenta det jeg sa i Stortinget, utdanning er en helt grunnleggende prioritet i denne regjeringens utviklingspolitikk. Men bistand til utdanning er inne i en omlegging. Vi bruker stadig nye kanaler for å gi støtte på den mest effektive måten. Men alt dette passer ikke inn i måten OECD fører statistikk på. Utdanning forblir et hovedtema i den multilaterale bistanden, mens den bilaterale bistanden konsentreres om områder der Norge har særlige fortrinn, som energi, fredsbygging, kvinnevernede tiltak og godt styret.

Det er også naturlig at programmer avsluttes. Det er jo noe vi vil og ønsker. Det betyr at bistand nytter, fordi landene klarer seg uten bistand utenfra. Derfor faser vi for eksempel ut Vietnam og Bangladesh som tradisjonelle bistandsland. Noe annet ville virkelig være en katastrofe. Det gjør også at andre land som trenger det mer, kan få større bistand.

Tilpasset seg OECD. - Hvorfor ble statistikkgrunnlaget endret?

- Vi har lagt om statistikkføringa for å være mer i tråd med regelverket til utviklingsdirektoratet i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD. Det gjør vår bistandsstatistikk mer sammenlignbar med de andre OECD-landene.

- Burde ikke dette vært klargjort for Stortinget da du i februar svarte på spørsmål om manglende satsing på utdanningsbistand?

- Da jeg svarte på interpellasjonen til stortingsrepresentant Ine Marie Eriksen Søreide i februar, var ikke tallene for 2007 klare. Svaret var derfor basert på informasjon for 2006, og helt korrekt ut fra det bildet. ■

Når kan de vende hjem?

Georgia ber givere om ti mrd. kroner til gjenoppbygging

TBILISI (b-a): – Jeg har bare det jeg står og går i, sier Gia Bughdavanidze (49), en av rundt 160.000 mennesker som er blitt tvunget på flukt av krigen i Kaukasus. Georgia ber nå om mer penger til gjenoppbygging.

Gia Bughdavanidze er sliten. Sammen med andre internt fordrevne har han søkt tilflukt på en barneskole i Tbilisi.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

GEORGIA

■ I GEORGIA:

ANDERS SØMME HAMMER

Bughdavanidze kommer fra landsbyen Nikozi. Den ligger noen kilometer utenfor Tskhinvali som er hovedstaden i utbryterrepublikken Sør-Ossetia. Dette er blant områdene som skal ha blitt rammet hardest under krigen.

Sammen med en gruppe internt fordrevne sover 49-åringen på en barneskole i den georgiske hovedstaden Tbilisi. Gangene og klasserommene er skitne.

Et spedbarn har fått en treseng. Bughdavanidze og de andre må ligge på skolepultene. Det er ubehagelig siden de bare har tynne tepper som de kan legge under seg.

Forlot alt. Bughdavanidze var en av de siste som forlot Nikozi. Han forteller at han dro da russiske soldater begynte å skyte sivile. Det verserer mange historier om overgrep mot sivile i Georgia og utbryterrepublikkene. Men i en krig preget av motstridende beskyldninger og propaganda har det så langt vært svært vanskelig å få verifisert påstandene.

– Vi forlot alt. Dyrene måtte bli igjen. Jeg har to hus. Det ene ble okkupert av russiske soldater. Jeg vet ikke hva som er skjedd med det andre, men mange hus er blitt påtent, sier Bughdavanidze, som ikke vet når han kan vende hjem.

Styrket samhold. Georgia havnet i krig med Russland og opprørere i utbryterrepublikkene Sør-Ossetia og Abkhasia etter at landet sendte soldater mot russiskvennlige Tskhinvali 7. august. Krigen har lagt en foreløpig demper på interne, politiske stridigheter.

Mer privilegerte georgiere melder seg som frivillige til hjelpearbeid, og gir bort mat, sengetøy og annet utstyr til fordrevne landsmenn. Anti-russiske slagord på plakater, busser, t-skjorter og i georgiske medier forsterker forestillingen om at Georgia er offer for et aggressivt, russisk forsøk på ekspansjon.

Soldater sperrer veier. Den georgiske parlamentariker Koba Subeliani er med på å lede koordineringen av den humanitære bistanden. Han sier at de russiske soldatene som fortsatt er utplassert i Georgia, hindrer hjelpearbeidet.

– Hovedproblemet er at russiske soldater sperrer veier så vi ikke kan komme fram med hjelp til hele landet, sier Subeliani.

Ifølge ham er rundt 140.000 internt fordrevne som følge av krigen. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) som også teller antall mennesker som har reist inn i Russland, anslår at rundt 158.000 mennesker har flyktet.

Subeliani sier meldingene om at en rekke landsbyer er blitt brent og ødelagt, er korrekte.

– Vi trenger mer hjelp. Vi har

Hovedproblemet er at russiske soldater sperrer veier, så vi ikke kan komme fram med hjelp til hele landet.

Koba Subeliani, georgisk parlamentariker.

Hele boligblokker er rasert i den georgiske byen Gori etter at de ble bombet av russiske fly.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

først og fremst behov for mat, senger, tepper og medisiner, sier Subeliani.

Ber om ti mrd. kroner. Georgiske myndigheter ber om opp til 10 milliarder kroner til gjenoppbygging av infrastruktur og utviklingsprosjekter, ifølge NTB.

Jessica Barry i Den internasjonale røde kors-komiteen sier til Bistandsaktuelt at omfanget av ødeleggelser i landsbyer i Sør-Ossetia er usikkert. Organisasjonen drar ikke inn i disse områdene før den har fått sikkerhetsgarantier fra alle involverte parter.

te parter.

I landsbyene rundt den georgiske byen Gori har Røde Kors truffet eldre mennesker som ble igjen da de unge flyktet. De ber om medisiner.

Røde Kors er blitt kontaktet av mange som har mistet kontakten med slektninger.

– Det er for tidlig å si hvor mye som er blitt ødelagt, men det kommer til å være et stort behov for hjelp fra internasjonale organisasjoner framover, sier Barry. ■

Anders Sømme Hammer er norsk frilansjournalist.

FN: – Behov for rask retur

FNs høykommissær for flyktninger Antonio Guterres tok til orde for frivillig retur av flyktninger da han besøkte Sør-Ossetia 22. august, melder Reuters.

Guterres, som er den første høytstående FN-representant som har besøkt den georgiske utbryterrepublikken, diskuterte situasjonen med lokale myndigheter. Den internasjonale Røde Kors-komiteen har så langt vært den eneste internasjonale humanitære organisasjon med

full tilgang til hovedstaden Tskhinvali der titusener av sivile har hatt behov for nødhjelp.

FN har kommet til prinsipiell enighet med Russland om at flyktninger fra krigsområdene skal ha rett til en rask retur til sine hjemsteder. FNs høykommissær anslår at rundt 30.000 mennesker har flyktet fra Sør-Ossetia til naboområdet Nord-Ossetia som ligger på russisk territorium. ■

NOTISER

Redd Barna i Uganda blir én organisasjon

De ulike Redd Barna-organisasjonene i Uganda har bestemt seg for å strømlinje aktivitetene. Under mottoet «Jeg er morgendagen» har de skandinaviske Redd Barna-organisasjonene gått sammen med Save the Children USA, slik at det nå er én Save the Children i Uganda.

Landdirektør for Redd Barna i Uganda, Helene Novela, mener sammenslåingen vil gi mer bistand for pengene.

Redd Barna i Uganda vil heretter ha prosjekter i 26 distrikter i landet. Ifølge Novela vil innsatsen blant annet retts inn mot å sikre utdanning for barn i krigsutsatte områder, sikre matvaresikkerhet, sørge for mer kunnskap om barns rettigheter og redusere barnes og mødre dødeligheten. ■

Nytt kurstilbud i fredsarbeid

Norges Fredslag starter i høst opp et etterutdanningstilbud til alle som ønsker å jobbe med konfliktområder. Hovedmålgruppen vil være fagfolk innen freds- og utviklingsarbeid, opplyser koordinator i Norges Fredslag Trond K. Botnen. Kurset tar sikte på å formidle kunnskap, trene ferdigheter og utvikle menneskelige egenskaper som er sentrale for konfliktarbeid.

Kurset bygger på en modell utarbeidet av organisasjonen Peaceworkers i Storbritannia. Prosjektet og arrangeres i samarbeid med Bistandsorget. ■

Nettverk for Latin-Amerika

Det nye nettverket for Latin-Amerika skal fylle dype kunnskapshull og knytte forskere sammen. Fire universiteter kjemper om å kapre prosjektet. Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo gikk til slutt av med seieren.

Ideen til nettverket har rot i regjeringens økte satsing på Latin-Amerika. Førsteamanuensis Benedicte Bull (bildet) skal lede prosjektet som i utgangspunktet skal gå over tre år. Hun håper nettverket vil bety et løft for den norske innsikten om denne delen av verden.

– Det er for eksempel ekstremt lite kunnskap om et land som Venezuela, sier Bull.

Hun viser til at det ikke finnes en eneste akademiker som er spesialist på Venezuela, til tross for at det søramerikanske oljelandet er viktig for både norske selskaper og norske myndigheter.

Bull ønsker også høyere kvalitet på generelle debatter om regionen. Latin-Amerika-interesserte kan i tiden fremover se frem til flere spennende gjesteforelesninger. ■

Større enighet i aidsarbeidet

Klart budskap fra aids-konferanse: Sats mer på forebygging

Forebygging av hiv/aids må prioriteres langt høyere, er det unisone budskapet som runger etter den 17. internasjonale aids-konferansen. – Det er skandaløst at man ikke har forstått nødvendigheten av å se behandling og forebygging i sammenheng før, mener norsk forsker.

AIDS ■ MARTA CAMILLA WRIGHT
23 000 mennesker deltok på konferansen fra 3. til 8. august. Norge deltok med representanter fra over 20 organisasjoner og institusjoner.

Hittil har den internasjonale trenden i hiv/aids-arbeidet vært å bruke mest ressurser på behandling.

Men behandling stagner ikke epidemien. For hver andre som kommer i behandling, er det fem nye smittede. Dessuten er det flere som lever lenger med sykdommen og utgjør en smittefare.

– Tendensen i UNAIDS (et FN-program, red.anm.) og blant andre store givere har vært å rope høyt om tilgang på behandling, sier Knut Fylkesnes, professor ved Senter for Internasjonal Helse ved Universitetet i Bergen og deltaker på konferansen i Mexico.

– Derfor mangler vi også kunnskap om hvordan vi best kan forebygge hiv/aids, sier han.

Norad-rådgiver Anne Skjelmerud er svært fornøyd med konferansens hovedkonklusjon.

Tusenvis av mennesker gikk i den første marsjen mot homofobi i Mexico.

FOTO: SCANPIX/HENRY ROMERO/REUTERS

– Norge har lenge ment at det er nødvendig å ha et bredt og balansert arbeid som inneholder både forebygging og behandling, så vi ønsker denne endrede synsvinkelen velkommen, sier hun.

Skjelmerud mener en av grunnene til at behandling har fått mest oppmerksomhet, er at det er lettere å måle resultater av behandling enn forebygging.

– I bistanden legges det jo stor vekt på å gjøre ting som man kan måle resultater av, sier hun.

Aidsspesifikt eller ikke? Det er delte meninger om hvorvidt man bekjemper epidemien mest effektivt ved å jobbe snevert med hiv/aids eller ved å ha et bredere perspektiv. Noen mener man bør satse svært bredt og se på strukturelle endringer i samfunnet, for eksempel likestillingsproblematikk. Fylkesnes mener at det er en feilprioritering ikke å bruke penger på lokal forskning og høyere utdanning.

– I alle land med tunge aids-epidemier har man svake universiteter. I Kambodsja sier de at de mangler ressurser for lokal kompetansebygging, høyere utdanning og forskning. Aidspengene har de derimot nok av, sier han.

Norads fagrådgivere mener at penger som i dag går til aidsarbeid, bidrar til styrking av helsetjenester generelt.

– Hvis man jobber med aidsbe-

kjempelse, jobber man med alt, for eksempel viktige bistandstemaer som fattigdomsbekjempelse, kjønn og likestilling, sier Skjelmerud.

– Det er ikke rett at aids-satsning undergraver bredere helsesatsning. Det kom også frem på konferansen, sier hun.

Fylkesnes er ikke helt enig.

– Overinvesteringer i hiv/aids stjeler kompetanse fra andre deler av et helsevesenet som fra før har ekstremt små ressurser, sier han. – Ellers mener jeg at man også må ha en aidsspesifikk satsning, men ikke alene.

Kombinasjon nødvendig. At forebygging må gjøres ved å kombinere forskjellige tiltak, ble det også bred enighet om på konferansen. Vanlige tiltak per i dag er informasjon, holdningsskapende kampanjer, utdeling av kondomer og mikrobicider, samt medisiner for å hindre overføring fra mor til barn. I tillegg har man i flere år forsøkt å utvikle en aidsvaksine.

Blant de nye tiltakene man diskuterte på konferansen, er omskjæring som forebyggende strategi.

– I flere land er det nå stor pågang av menn som vil la seg omskjære. Dette legger et press på helsevesenet, forteller Skjelmerud.

Nye studier viser nemlig at omskjæring kan føre til at risikoen for å spre hiv-viruset halveres. En annen ny metode som ble diskutert i Mexi-

Tendensen i UNAIDS og blant andre store givere har vært å rope høyt om tilgang på behandling.

Knut Fylkesnes, professor.

co, er å bruke aidsmedisin forebyggende på friske personer som tilhører risikogrupper. Begge disse metodene er imidlertid omdiskuterte, og konferansen la vekt på behov for ytterligere kunnskap for det var aktuelt med en større satsning på disse tiltakene.

Sosialt stigma. Forskning fra flere afrikanske land viser at hivsmitte blant menn som har sex med menn er mye høyere enn i den generelle befolkningen.

– Diskriminerende lover og sosialt stigma gjør det vanskelig å nå ut til disse gruppene, ikke minst i Afrika, der det til nå har vært lite fokus på denne problematikken, sier rådgiver Monica Djupvik ved avdeling for helse og aids i Norad. ■

FAKTA OM AIDS

■ 33 millioner lever med hiv globalt. 22 millioner av dem bor i Afrika sør for Sahara.

■ Fra 2001 til 2007 falt det globale tallet nysmittede fra 3 millioner til 2,7 millioner.

■ Fortsatt er det fem nye smittede for hver andre som begynner behandling.

■ Aids fortsetter å være den viktigste årsaken til død i den voksne delen av befolkningen i Afrika. I 2007 døde 1,5 millioner av aids i Afrika.

■ Antall hivpositive har økt i Kina, Indonesia, Kenya, Mosambik, Papua Ny-Guinea, Russland, Ukraina og Vietnam.

Kilde: UNAIDS globale aids-rapport for 2008.

Rekordøkning i USAs aidsstøtte

AIDS

■ MARTA CAMILLA WRIGHT
Bush mer enn doubler bevilgningene til hiv/aids-arbeid – fra 15 til 39 milliarder dollar. Pengene går til det amerikanske PEPFAR-programmet og Det globale fondet til bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria.

Kyskhetsidealene holdes fremdeles høyt av Bush-administrasjonen, men det er uklart hvordan retninglinjene for bruk av pengene vil se ut. Tidligere måtte en del av PEPFAR-midlene gå til tiltak som falt inn under arbeid for seksuell avhol-

denhet, men om USA vil opprettholde dette er usikkert. En stor andel av samarbeidspartnerne under PEPFAR har vært trosbaserte organisasjoner.

USA undergraver. Professor Knut Fylkesnes ved Senter for Internasjonal Helse ved Universitetet i Bergen kritiserer måten PEPFAR-midlene er blitt brukt, nemlig ved storstilt etablering av private organisasjoner, som danner parallelle systemer i utviklingsland. Dessuten halvparten

av de milliardene USA bevilger tilbake til USA. Han mener begge deler undergraver det offentlige helsevesenet i landene man jobber i.

– Offentlige institusjoner er avgjørende om vi skal klare å bekjempe aidsepidemien. Det USA gjør er å lage ikke-statlige organisasjoner som er styrt utenfra. I Zambia er det 370 slike organisasjoner som støvsuger det offentlige for kompetanse, sier han. ■

Kyskhetsidealene holdes fremdeles høyt av Bush-administrasjonen.

NOTIS

Vil teste medisin på friske afrikanere

Amerikanske universitetsforskere er nå i gang med å planlegge et forsøk der hiv/aidsmedisin skal testes ut på friske kvinner. Forsøkene med medisinen tenofovir skal foregå blant kvinner i USA, Uganda og Sør-Afrika.

Hensikten med prosjektet er å teste ut medisinen evne til å forebygge og forhindre hivsmitte. Slike forsøk er omstridte på grunn av de mange bivirkninger som er knyttet opp til å ta slike medisiner.

I Cleveland i staten Ohio i USA har forskerne rekruttert frivillige i alderen 18-60 år. Forsøkene vil omfatte to testgrupper. Den ene gruppen vil få injeksjoner. Den andre vil ta medisinen i form av mikrobicid som gelé. Studien begynte i juli og vil bli avsluttet i 2009. ■

Helsebyråkratier i vekst

Norskstøttede fond eser ut – er blitt for store for FN

Da vaksinealliansen Gavi og Det globale fondet for aids, tuberkulose og malaria startet opp, var målsetningen å ha små byråkratier. Men i kjølvannet av egen suksess vokser antallet ansatte nå kraftig. På norsk side er flere i fagmiljøene skeptiske til utviklingen.

HELSE

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Vaksinealliansen Gavi og Det globale fondet for aids, tuberkulose og malaria har de siste årene vært høyt prioritert i norsk bistand – og har nytt godt av milliardbidrag fra norske skattebetalere. Norske politikere med statsminister Jens Stoltenberg i spissen har stått i kø for å skryte av fondenes effektive arbeid for å bekjempe sykdom og unødvendige dødsfall i utviklingsland.

Fra 2009 blir de to helseinitiativene selvstendige stiftelser med base i Sveits. Selv om Gavi og Det globale fondet fortsatt vil være «en forpliktende del av FN», skyldes endringen i organisasjonsform at FN ikke lenger klarer å takle det administrative ansvaret. De to helseinitiativene byråkratier vokser nemlig med rekordfart.

Eksplisiv vekst. Arbeidet med å opprette Gavi startet opp i 1999, og alliansen ble formelt lansert i 2000 – med Norge som en av seks hovedsponsorer. Gavis første generalsekretær, nordmannen Tore Godal, forteller hvordan han startet opp med seg selv i full stilling og en sekretær som jobbet halv tid.

– Hvor mange var dere i sekretariatet da du sluttet i 2004?

– Vi var 12 personer, sier Godal, som i dag er spesialrådgiver for statsminister Jens Stoltenbergs satsing på å redusere barnedødeligheten gjennom blant annet vaksiner.

– Idag, fire år senere, har sekretariatet vokst og teller 95 mennesker – en økning på nesten 700 prosent. Hva tenker du om en slik utvikling?

– Vi satsset på å ha et lite og effektivt sekretariat. Det var Gavis part-

Tanken var at Gavi og Det globale fondet skulle være små, effektive enheter som skulle samarbeide med helsevesenet i de ulike utviklingsland. Men nå vokser

nere som skulle gjøre jobben. For å få det til, må sekretariatet være lite, ellers blir det lett en stat i staten. For meg har det aldri vært en ambisjon å ha en stor stab, snarere tvert imot, sier Godal.

– Du er kritisk til den kraftige veksten i Gavis sekretariatet?

– Da vi startet hadde vi en 5-årsramme, hvor vi trodde at Gavi skulle være et 5-årig prosjekt for så å avslutte. Jeg har vært med på å starte mange ting i internasjonal helse. Men det er også viktig at man avslutter ting – hvis ikke blir det bare en ny tilvekst. Nå viste det seg at fordi Gavi var en slik suksess, at en sikret finansiering fram til 2015. Hva som er det reelle behovet i administrasjonen i dag, er det vanskelig å si noe om. Det er alltid vanskelig å kritisere sin etterfølger, sier Godal.

Vi kan ikke godta uhemmet vekst.

Sigrun Møgedal, spesialrådgiver i Utenriksdepartementet.

Ekspansiv vekst. For Det globale fondet har veksten i sekretariatet vært enda sterkere enn i Gavi. Fondet startet opp i 2002 med et sekretariat på åtte personer. Kommunikasjonsansvarlig for det globale fondet, Jon Lidén, forteller at styret i fondet i begynnelsen hadde sett for seg et sekretariat på størrelse med Gavi – bestående av 30-40 personer.

– Styret ble imidlertid raskt klar over at dette var en feilvurdering i forhold til de oppgavene som fondet sto overfor, sier Lidén.

Etter om lag ett år hadde sekretariatet økt til 70 ansatte. I dag har fondet et sekretariat på tett oppun-

der 400 ansatte. Fondets informasjonsavdeling opplyser at Det globale fondet er i en ekspansjonsfase, og at sekretariatet derfor vil vokse ytterligere.

Administrativ bunnlinje. Spesialrådgiver i Utenriksdepartementet, Sigrun Møgedal, har fulgt utviklingen i Gavi og Det globale fondet på nært hold. Hun er kritisk til veksten i sekretariatene.

DET GLOBALE FONDET FOR BEKJEMPELSE AV AIDS, TUBERKULOSE OG MALARIA

■ Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria (GFATM) ble etablert i 2001 for å øke ressursene til å bekjempe aids, tuberkulose og malaria.

■ GFATM er et offentlig-privat samarbeid mellom myndigheter i ulike land, sivilt samfunn og privat sektor.

■ GFATM er blitt den aller viktigste finansieringskilden for aids-, tuberkulose- og malariprogrammer og har vedtatt støtte til 136 land for 11,3 milliarder dollar.

■ Norge vil bevilge 375 millioner kroner til Det globale fondet i 2008. Det samlede norske bidraget fra oppstarten i 2001 og ut 2008 vil være på i underkant av 1,5 milliarder kroner.

GAVI

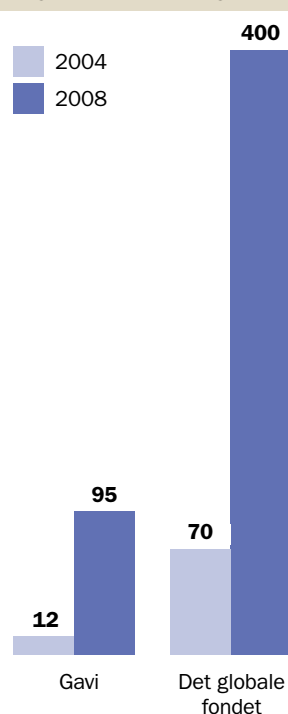
■ Den globale vaksinealliansen Gavi og det tilknyttede Vaksinefondet ble opprettet i 2000. I 2005 ble de to slått sammen under navnet Gavi-alliansen.

■ Alliansen er et offentlig-privat samarbeid som inkluderer land, FN-organisasjoner, Verdensbanken, forskningsinstitusjoner, frivillige organisasjoner og privat sektor.

■ Gavi-partnerne har forpliktet seg til å delta i en felles innsats for å sikre at alle barn i verdens 75 fattigste land får tilgang til de vaksiner som er anbefalt av Verdens helseorganisasjon (WHO).

■ Fra 2001-2003 var Norges støtte til Gavi 200-300 millioner kroner årlig. I 2005 forpliktet Norge seg til å øke bidraget til 500 millioner kroner årlig fram til 2015.

VEKST I ANTALL ANSATTE

Utviklingsfondet på rett spor, mener forskerteam

KLIMATILPASNING

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Tre av Utviklingsfondets prosjekter i Etiopia, Nicaragua og Nepal er nå blitt klimavurdert av uavhengig ekspertise. Ekspertene har sett på om prosjektene styrker folks mulighet til å takle klimaendringer. Konklusjonen tyder på at Utviklingsfondet er på rett vei.

– Jeg tror at mange av bistandsorganisasjonene kan ha interesse av å studere rapportens diskusjoner rundt Utviklingsfondets alternative tilnærming, sier én av forfatterne, samfunnsgeograf Kirsten Ulsrud. Hun representerer det såkalte GECHS-prosjektet, Global Environmental Change and Human Security ved Universitetet i Oslo.

– Rapporten viser en måte å passe på at bistandsprosjekter tar hensyn til klimautfordringer på en bærekraftig måte, sier Ulsrud.

Grønn tilnærming. I diskusjonen om matsikkerhet og klimatilpasning er det uenighet om økologisk eller konvensjonelt landbruk er det beste. Rapporten peker på at Utviklingsfondets øko-satsing, med lokal utvikling av et mangfold av frøsorter, mangfold i husdyrhold og lokal selvforsyning av frø og gjødsel kan være

et viktig element i klimatilpasningen.

– Det er sterke krefter som forsøker å overbevise om at konvensjonelt jordbruk er det eneste farbare, og at en bør satse på kommersielle såfrø og kunstgjødsel. Men erfaringene viser at en slik strategi kan øke folks sårbarhet. Alternativ, økologisk kunnskap derimot kan styrke menneskers innflytelse på egen matsikkerhet, sier Ulsrud.

Krever samfunnsendring. Ulsrud understreker at klimatilpasning i bistandsarbeidet handler om langt mer enn valg av jordbruksteknikker.

– Det handler om samfunnsutvikling i bred forstand, om å styrke menneskers mulighet til å forbedre sine inntektsmuligheter og livskvalitet. For å få dette til må også myndighetene utfordres til å ta mer ansvar for å levere tjenester og infrastruktur som fattige kan ha nytte av, sier Ulsrud. ■

For mer informasjon om evalueringsrapporten «More than rain: Identifying sustainable pathways for climate adaptation and poverty reduction» – se www.utviklingsfondet.no

fondene mer og mer.

FOTO: KEN OPPRANN

– Vi har hele tiden vært kritiske til vekstnivået i Gavi og Det globale fondet, og kan ikke godta uhemmet vekst, sier Møgedal.

Gavi og fondet avviser overbemanning

HELSE

Kommunikasjonsansvarlige i Gavi og Det globale fondet mener at de to helseinitiativene ikke er overbemannede. Snarere tvert imot. Samlet sett er dessuten administrasjonskostnadene i Gavi og det Det globale fondet på henholdsvis fem og tre prosent.

– Fem prosent er svært lavt, andre bistandsaktører kan ha administrasjonsutgifter på 25-30 prosent, sier Jeffrey Rowland, leder for medie- og informasjonsavdelingen i Gavi.

Rowland mener økningen i antall ansatte etter Godal skyldes at Gavi har påtatt seg mer kompliserte oppgaver ved for eksempel satsingen på nye måter å skaffe penger til vaksiner på, som International Finance Facility for Immunization (IFFIm) og Advanced Market Commitments (AMC).

Nybrottsarbeid. Samme tilbakemelding gir Det globale fondet:

– For å gjøre den jobben vi er satt til å gjøre, trenger vi den staben vi har. Å beskrive oss som overbemannede byråkratier blir helt feil. Her har folk svært lange arbeidsdager,

Hun lover at Norge som en viktig giver vil følge med på utviklingen.

– Når de to fra årsskiftet etablerer seg som selvstendige organisasjoner, er det viktig å ha en stab som matcher arbeidsoppgavene, påpeker Møgedal.

Hun mener god tilgang på økonomiske midler er en utfordring for de to helseinitiativene.

– Har du for mye penger – og det er utfordringen med Gavi og Det globale fondet – så er det lett at sekretariatet eser ut. Dette er ikke offtentlige byråkratier som blir bedt om å slanke seg, men markedsstyrte aktører. Da er det viktig å ha ei bunnlinje – også med tanke på administrasjon, sier Møgedal.

Kravstore helseinitiativer. Møgedal mener hovedårsaken til at Gavi og Det globale fondet nå blir selvstendige organisasjoner framfor å forbli i FN-systemet, skyldes at FN ikke lenger ville ha det administrative ansvaret.

– Gavi ble for stor for Unicef, som hadde det administrative ansvaret for Gavi, mens Verdens Helseorganisasjon (WHO) har hatt den tilsvarende administrative jobben for Det globale fondet. Dette fungerte dårlig. De mange partnerskapene ble en for stor administrativ belastning for FN, og de ba om for mange privilegier. De vokste seg rett og slett ut av ordningen, sier Møgedal.

Følg utviklingen. Professor i vaksineforskning Jan Holmgren satt i Gavis styre fra 2004 til 2006. Også han mener at det kan være behov for å utrede hvor stort sekretariatet i Gavi bør være.

– Økningen i sekretariatet skyldes delvis at Gavi og Vaksinefondet i 2005 ble slått sammen til Gavi-alliansen. Men samtidig har en ekspansert kraftig. Gavi skal i dag håndtere nye og mer kompliserte finansieringsmekanismer. Men både givere og styret bør ha et kritisk syn på veksten, mener Holmgren. ■

sier kommunikasjonsansvarlig for Det globale fondet, Jon Lidén, på telefon klokken seks om ettermiddagen, og med fortsatt noen timers arbeidsdag foran seg.

Han peker på omfanget av arbeidet: Fondet retter innsatsen mot tre ulike sykdommer – aids, tuberkulose og malaria – og yter blant annet rådgivning på landnivå.

– Vi har dessuten bygd opp et finanssystem basert på resultater. Dette hadde ingen gjort før oss. Det ble derfor relativt tidlig klart at fondet trengte et større sekretariat enn først antatt, forteller Lidén.

Nye oppgaver. Når sekretariatet har fått helt andre dimensjoner enn først antatt, mener Lidén at det langt på vei skyldes at fondet er blitt tillagt stadig nye oppgaver.

– Antall oppgaver har økt langt ut over det som opprinnelig var fondets kjerneoppgaver. Derfor kan det være på sin plass med en analyse hvor en ser på hva som bør være fondets oppgaver, og hva som for eksempel kan kjøpes inn av tjenester fra andre, sier Lidén. ■

NOTISER

Ap-debatt om bistand

Lite internasjonal samordning gjør at mye taler for at Norge burde satse hardt på å få til mer internasjonal koordinering eller satse enda mer på de multilaterale institusjonene som FN, og mindre på stat-til-stat-bistand, heter det i et diskusjonsopplegg Arbeiderpartiet har sendt ut til sine lokallag.

I diskusjonsopplegget settes behovet for internasjonal samordning opp mot ønsket om målbare resultater for norsk bistand. Dette er ett av ni hovedområder der Arbeiderpartiets programkomité inviterer til en utviklingsdebatt i egne rekker.

Diskusjonsopplegget, som frontes av nestleder Helga Pedersen og statssekretær Raymond Johansen er et ledd i partiets programarbeid fram mot neste landsmøte. Johansen viser til Afghanistan som ett av flere bistandsland der behov for bedre samordning er stort.

– Afghanistan er et katastrofeeksempel på hvordan et land kan overkjøres av de ulike bistandsaktørene. Landet har minimalt med egen innflytelse, samtidig som det er en total mangel på koordinering av bistanden til landet, sier Johansen. Les mer på www.bistandsaktuelt.no. ■

Tobakk rydder miner i Sør-Afrika

Genmodifisering fører til nye muligheter for den stakkars, utskjelte tobakksplanten. I Sør-Afrika har forskere ved Stellenbosch Universitet, sammen med det danske bioteknologifirmaet Aresa, utviklet en genmodifisert tobakksplante som skal brukes til minerydding.

Plantens blader blir røde så snart den kommer i nærheten av nitrogendioksid som lekker ut av miner. Tobakksplanten egner seg fordi den er lett å se på avstand og vokser lett over store deler av verden. Denne planten, som oppfinnerne har kalt «RedDetect», prøves nå ut i Serbia. Forskerne skal ødelegge plantene før de rekker å frø seg, for å unngå eventuelle miljøskader. ■

Afghansk politi befrikket japansk hjelpearbeider

Bare noen timer etter at han ble tatt til fange av en gruppe bevæpnede menn i den østre delen av landet, klarte afghansk politi nylig å befri en 31 år gammel japansk hjelpearbeider.

Taliban, som har stått bak en rekke kidnappinger av utlendinger, sier at de ikke kjenner til saken.

13. august ble tre hjelpearbeidere og deres sjåfør, som jobbet for International Rescue Committee (IRC) i Afghanistan, skutt og drept. ■

Brasil krever full styring over norske skog

Storgiver Norge får ingen innflytelse i Amazonasfondet

Et diplom på veggen er alt Jens Stoltenberg får, når regjeringen sender sine prestisjefulle skogpenger til Amazonasfondet. Brasil understreker at Norge ikke får noen innflytelse på hvordan pengene brukes.

SKOGMILLIARDENE

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

«Diplomet som jeg fikk, har en enkel symbolikk,» synger Lillebjørn Nilsen i sin sang om premien for å være «Stilleste gutt på sovesal én». Jens Stoltenberg må finne seg i å være den tause gutten med diplommet når han i midten av måneden drar til Brasil for å signere en avtale om at Norge skal bidra med store summer i det nye Amazonasfondet til bevaring og bærekraftig bruk av skog.

Landets mektige president, Luiz Ignácio «Lula» da Silva, gir klar beskjed om at Norge og andre givere ikke skal blande seg inn i hvordan pengene i fondet brukes. Giverne vil ikke få «rettigheter eller kreditter på noen som helst måte», sier dekreteret som ble underskrevet av Lula 1. august i år. Giverne skal kun få et diplom som sier beløpet og datoen for bidraget, samt hvor mye det tilsvarer i tonn karbon.

– Vi bestemmer selv hvordan vi skal forvalte og bevare Amazonas, sier verdens kanskje mektigste skogsjef, Tasso Azevedo i det brasilianske miljøverndepartementet, til Bistandsaktuelt.

En ny standard. Norske myndigheter møter dermed en annen hverdag enn den man er vant til i fattige bistandsland i Afrika og Asia, mener flere kilder Bistandsaktuelt har snakket med. Her blir det ikke snakk om å komme med krav eller kondisjonalitet. Situasjonen illustrerer den lille nordiske bistandsgiverens møte med den største økonomien i Latin-Amerika: Brasil med et bruttonasjonalprodukt på over 8200 milliarder kroner, nærmere åtte ganger så stort som det norske.

– Man møter seg selv i døra her. Brasil er ikke et bistandsland. Vi kan ikke «kick them around» som et lite land i Afrika. For oss er dette en utfordring som system. Vi må tilpasse vår retorikk og vår måte å jobbe på, sier Hans Olav Ibrekk, prosjektleder for Norads miljøprosjekt.

Han var nylig i Brasil for å vurdere den norske støtten til Amazonasfondet, på oppdrag fra Utenriksdepartementet og Klima- og skogsekre-

Da president Lula besøkte Oslo i fjor, viste Jens Stoltenberg frem utsikten fra kontoret sitt. Når det gjelder bevaringen av regnskogen vil imidlertid Lula og Brasil

tariatet i Miljøverndepartementet som forvalter de norske skogmilliardene som skal bekjempe klimaendringer som følge av avskoging. Ibrekk mener det er en utfordring for norske myndigheter at brasilianerne ikke vil ha noen som helst innblanding fra giverne.

– Spørsmålet er hvordan vi kan skrive ut en sjekk til et land, uten å få grundig innsyn i hvordan pengene skal brukes. Dette kan bli et politisk dilemma, sier Ibrekk.

Betaler for suksess. Brasilianerne mener de har løsningen på dilemmaet. Den brasilianske utviklingsbanken (BNDES), som forvalter fondet, skal følge en resultatstyrt modell. Det norske bidragets størrelse

avhenger av om Brasil lykkes i arbeidet med å redusere avskogingen. Et av verdens mest avanserte overvåkingssystemer skal fortelle om taktene i avskogingen. Klarer landet å redusere avskogingen i forhold til et fastsatt startnivå, får fondet et beløp som tilsvarer så mange tonn karbon som da bindes opp. Giverne setter på forhånd et tak på bidraget som dermed betales etterskuddsvis.

– Vi har oppfattet at dette er vanskelig å forstå for giversamfunnet. Men dette er veldig enkelt. En slags drøm for giverne. Jeg tror dette er måten bistandssamarbeid vil foregå i fremtiden, sier skogsjef Tasso Azevedo, og forsøker å gjøre det litt enklere:

– Du kan sammenligne det med

Vi har oppfattet at dette er vanskelig å forstå for giversamfunnet. Men dette er veldig enkelt. En slags drøm for giverne.

Tasso Azevedo, skogsjef i miljøverndepartementet i Brasil.

å gå i butikken for å kjøpe en økologisk dyrket banan. Måten du som forbruker kan sørge for at det dyrkes flere økologiske bananer, er å kjøpe nettopp den økologiske bananen. Slik varsler du at du vil bruke pengene på dette også neste gang, hvis bonden dyrker bananen økologisk.

– Dette blir mye enklere enn tradisjonell bistand. Kostnadene vil være lave. Du trenger ikke delegasjoner og årevis med forhandlinger for å få til et prosjekt. Giveren betaler bare i de tilfellene vi har lykket. Påvirkningen deres består i å si ja eller nei til videre finansiering, sier Azevedo.

Tidligere erfaringer med seige og langvarige forhandlinger med bilaterale og multilaterale givere er en av årsakene til at Brasil velger denne modellen. Azevedo peker på landets forhandlinger om støtte til et nasjonalt skogforum, der de tyske bistandsmyndighetene skulle bidra med 15 millioner euro.

– Forhandlingene foregikk i tre år. Halvparten av arbeidet var allerede gjort da forhandlingene var ferdige. Vi kunne rett og slett ikke vente med tiltakene. Med det nye fondet kan vi gå mye mer direkte til verks. Og giverne trenger ikke gå gjennom hele det brasilianske byråkratiet, legger han til.

Brasilanerne ved roret. Et styre bestående av tre grupper skal bestemme kriteriene for hvordan utviklingsbanken skal investere. En gruppe med den føderale regjeringen, en med delstatsregjeringene og en be-

Brasil snur trenden etter skrekktall

SKOGMILLIARDENE

De siste årene har avskogingen i Amazonas minnet jevnt og trutt. Fra 27.000 kvadratkilometer i 2004 til 11.400 kvadratkilometer i 2007. Men akkurat da brasilianske myndigheter var som stoltest over at de var i ferd med å gjenvinne kontrollen over avskogingen i Amazonas, kom skrekktallene på bordet på tampen av fjoråret. Taktene i avskogingen var igjen på vei opp.

En rekke drastiske tiltak mellom desember og juli ser nå ut til å ha gitt resultater. Tallene som nylig ble lagt frem, viser en sterk reduksjon i

avskogingen i juli, en måned som vanligvis pleier å være blant de verste. Avskogingen sank med 70 prosent fra forrige måned. Samtidig som det var en kraftig reduksjon også i fjoråret. Nå gjenstår det å se om trenden fortsetter.

– Vi har vært tøffe med de illegale hugstelskapene, samtidig som vi har vært svært vennlige mot de som driver bærekraftig, sier skogsjef Tasso Azevedo.

I konsesjonsrundene for å drive hogst i Amazonas har Brasil prioritert selskaper som tar sosiale og mil-

jømessige hensyn. Dessuten har man endret subsidiene til jordbruket, noe som har lagt press på bønder som ikke driver bærekraftig.

Mye tyder på at man nå klarer å stabilisere avskogingen i år. Men ennå er det langt igjen til avskogingen er lik null. Fortsatt raseres årlig et skogareal tilsvarende Vestfold, Østfold, Akershus og Oslo. I tillegg kommer delvis ødeleggelse av skogen gjennom selektiv hugst, noe som ikke vises på statistikken for avskoging. ■

pengen

bestemme retningen selv.

FOTO: HEIKO JUNGE/SCANPIX

stående av frivillige organisasjoner, arbeidsgiverforeninger, fagforeninger, forskere og næringsliv. Hver av disse gruppene har én stemme i styret, og alle vedtak må være enstemmige. Myndighetenes revisorer og

en uavhengig revisor vil kontrollere om pengene blir brukt etter intensjonen.

Brasils bastante holdning om at giverne ikke skal ha en eneste finger på rattet skyldes også økt selvtilit og kunnskap om selve forvaltningen.

– Et slikt giversystem var ikke mulig i Brasil for 15 år siden. Men etter massive investeringer fra ulike givere har vi bygget oss opp. Vi har nå kapasiteten og kunnskapen som skal til for å gjøre denne jobben, og vi inviterer det internasjonale samfunnet til å bidra med finansielle midler.

Han viser til den kompetansen som finnes i den brasilianske utviklingsbanken, BNDES.

– Bankens bevilgninger er langt høyere enn for eksempel Verdensbanken, og den har lang erfaring med utviklingsarbeid. Verdensbanken er til sammenligning et mareritt, med konsulenter fra andre land og innblanding som ikke gir mening. Dette gir kanskje mening i land som ikke har et velfungerende demokrati, en finansiell institusjon med troverdighet, et regelverk som fungerer og følges, eller et skikkelig statsapparat. Men ikke her, sier Azevedo.

Uten at han kommer inn på dette, er Amazonas også politisk følsomt. Brasil – og da spesielt de militære – har i perioder fryktet en invasjon av den tynt befolkede regionen. Strategien har vært å bygge ut veier, subsidiere selskaper og kolonisere regionen med brasilianere, slik at den skal være vanskeligere å ta for en utenlandsk hær, ifølge The Economist. Utbyggingen har ofte gått på bekostning av miljøet. Brasilianerne har påpekt at de har full råderett over de enorme skogområdenes fremtid, uavhengig av det internasjonale samfunnets bekymringer for miljøet. Internasjonalt blir det nesten sett på som et vendepunkt at Brasil i det hele tatt slipper utenlandsk kapital inn for å finansiere en bærekraftig utvikling.

Norske mål. – Internasjonal bistand

Hvem i Norge ville likt det om Brasil blandet seg inn i vernepolitikken for Trillemarka eller andre naturområder?

Hans Olav Ibrekk, prosjektleder for Norads miljøprosjekt.

er i det hele tatt et sensitivt spørsmål i Brasil. Landet er allerede en betydelig økonomisk og politisk stormakt, på full fart videre oppover. De ønsker selv å være ansvarlig for forvaltningen av sine ressurser, og kommer til å bidra tungt med midler til arbeidet for å redusere avskoging. Hvis de ikke får internasjonal støtte, vil Brasil gjøre jobben selv. Men med slik støtte kan ting gå raskere og avskogingen reduseres tidligere enn landet klarer på egen hånd, sier Hans Brattskar, leder for regjeringens klima- og skoginitiativ.

Han understreker at målsettingene i fondet dessuten er i tråd med det norske prosjektets formål.

– Videre vil fondet rapportere på sine aktiviteter, og vi vil i en egen avtale med fondet sikre at vi får innsyn i disse rapportene. Skulle det vise seg at midler brukes på en måte som er uforenlig med retningslinjer for norsk bistand, kan vi trekke oss ut, sier Brattskar.

Han viser til at Brasil har sagt klart i fra at de ønsker å vise positive resultater i forhold til redusert avskoging, før internasjonale givere overfører penger.

– Det er ikke slik at vi går inn med et stort beløp og er passive og avventende i flere år. De årlige bidragene våre kommer først når Brasil oppnår resultater, og vi ser at avskogingen blir redusert over tid. Dette vil måles opp mot statistiske tall for femårsperioder, påpeker Brattskar.

Den norske skogambassadøren mener likeverd er et godt utgangs-

punkt i all bistand.

– Det har vi erfaring fra i Sør-Afrika og det ønsker vi også med Brasil. Det er viktig å gjenta at utgangspunktet er et felles ønske fra brasiliansk og norsk side om å redusere utslipp av klimagasser fra avskoging. Samtidig vil en arbeide for å skaffe alternative leveveier og ivareta biologisk mangfold.

Roser Norge. Skogsjef Tasso Azevedo mener at det varslede norske bidraget har gjort at også andre givere nå er interessert i fondet med den alternative finansieringsmodellen.

– Det vi foreslår er unikt, men Norges stilling er også unik. Norges vilje til å bruke så store summer på fondet, har endret spillreglene totalt. Man kan ikke lenger snakke om noen hundre tusen dollar til arbeidet mot avskoging, nå snakker man om flere hundre millioner dollar. Norges og vårt initiativ vil inspirere giversamfunnet, mener Azevedo.

Et kjent multinasjonalt selskap er av de som nå vurderer å bidra med store midler til fondet.

Lederen for Norads miljøprosjekt setter kanskje det hele i et perspektiv, når han understreker at han har full forståelse for at verdens største regnskognasjon vil sitte med styringen over sin egen skog.

– Hvem i Norge ville likt om Brasil skulle blandet seg inn i vernepolitikken for Trillemarka eller andre naturområder, spør Hans Olav Ibrekk. ■

Styrker overvåkingen

Til nå har det vært vanskelig å oppdage skogområder som bare har vært delvis avskoget. Brasil har teknologien som skal til.

Enorme skogområder kan være ødelagt, men likevel ikke registrert som avskoging. Såkalt selektiv hugst fanges nemlig ikke opp av de satellittbaserte overvåkningssystemene som eksisterer i dag. Miljøorganisasjoner har lenge kritisert blant annet FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) for å operere med svake definisjoner av hva som er skog. Bilder fra bakkenivå har avslørt hvordan områder som ifølge definisjonen er skogdekket, har vært nesten fullstendig rasert.

Nå har Brasil utviklet en metode

for å kartlegge slike ødeleggelser og få dem med i statistikken.

– Vi har teknologien klar. Men for å gjøre dette i stor skala, trenger vi et solid system til å behandle alle disse satellittbildene. Dette er noe av det Amazonasfondets midler kan gå til, påpeker skogsjef Tasso Azevedo.

Han ser også for seg at fondets midler kan styrke ulike frivillige organisasjoner lokale overvåkningssystemer.

– Fondet kan dessuten finansiere tiltak som støtter opp om det nasjonale programmet for vernede områder. Det kan for eksempel være kostnader til å ta vare på en nasjonalpark. Disse områdene er enorme, og er kostbare å forvalte. ■

Norge gir 100 millioner dollar?

Brasilianske medier og The Economist har meldt at Norge skal bidra med 100 millioner dollar, drøyt 530 millioner kroner, til Amazonasfondet. Leder for det norske skoginitiativet, Hans Brattskar, påpeker at beløpet først vil bli avklart like før statsminister Jens Stoltenbergs besøk i Brasil i midten av september.

– Når det gjelder tall og beløp, har det vært mange spekulasjoner i brasilianske medier. Disse kommer ikke fra oss. Men tatt i betraktning Brasils betydning som tropisk skogland, et land som tar skogspørsmålet veldig alvorlig, er det naturlig med et omfattende samarbeid, sier

Brattskar.

Landet har 30 prosent av verdens gjenværende regnskog. For Norge er det viktig både å ha en klimapolitisk dialog med landet og å støtte konkret arbeid for å redusere utslipp av klimagasser.

– Brasil har hatt en høy avskogingsrate i mange år. Samtidig tar myndighetene situasjonen med det største alvor og har klart å snu den negative trenden. President Lula har en ambisiøs politikk for å redusere avskogingen, og har oppnådd betydelige resultater, mener Brattskar. ■

AMAZONASFONDET

■ 15. september drar statsminister **Jens Stoltenberg** til Brasil for å undertegne en avtale om norsk støtte til Amazonasfondet. Den brasilianske banken for økonomisk og sosial utvikling (BNDES) skal forvalte pengene.

■ Formålet med fondet er å motta pengegaver til tiltak som skal forhindre, måle og bekjempe avskoging og fremme bevaring og bærekraftig bruk av skog i Amazonasregionen.

■ Målet er å skaffe 21 milliarder amerikanske dollar, over 110 milliarder kroner, innen år 2021.

■ Pengene skal brukes innenfor følgende områder:

- forvaltning av offentlig skog og verneområder
- miljøovervåking og kontroll
- bærekraftig skogforvaltning
- økonomisk aktivitet utviklet på grunnlag av bærekraftig bruk av skogen
- økonomisk og økologisk områdekartlegging, arealplanlegging og eiendomsregulering
- bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold
- gjenvinning av avskogede områder

■ 20 prosent av fondets midler kan investeres i andre land.

■ Den brasilianske utviklingsbanken skal utstede diplomer som erkjenner givernes bidrag til fondet. Diplomene skal utstedes på navn, men skal ikke kunne gi rettigheter eller kreditter på noen som helst måte.

■ For øyeblikket tar brasilianerne bare imot donasjoner over en viss størrelse, men fra januar vil det også være mulig for smågivere å bidra, fra 5 dollar og oppover.

Kilde: Dekret nummer 6-527, «Presidents kontor» i Brasil. Intervju med skogsjef Tasso Azevedo.

FN sliter med å skaffe soldater og utstyr

Kan private selskaper gjøre jobben i freds- og nødhjelpsoperasjoner?

Aldri før i sin 60-årige historie har det vært flere FN-soldater i fredsoppdrag. Men med 20 operasjoner ulike steder i verden sliter FN med å skaffe nok soldater, spesialister og utstyr. Samtidig dukker det opp stadig flere private militærselskaper på freds- og nødhjelpsarenaen. Kan de gjøre jobben like bra?

■ JAN SPEED

FREDSOPPDRAG

Eksemplene på de private selskapers nye rolle er mange:

Et privat helikopterfirma frakter FN-soldater i Darfur. Private kontraktører gir opplæring til politifolk i Liberia. Private selskaper bygger FN-forlegninger og driver vakttjeneste i DR Kongo. I Afghanistan skulle EU ha ansvar for å lære opp politiet. Men nå er det beryktede amerikanske selskapet Blackwater på vei inn, betalt av USA fordi Europa ikke har levert det de skulle.

Det var krigen i Irak som førte til en boom i antall private selskaper som utfører jobber som tidligere ble gjort av hæravdelinger. Tidligere FN-topp Jan Egeland synes utviklingen i retning av et mer privatisert internasjonalt fredsarbeid er underlig.

- Jeg skjønner ikke helt hvorfor: Ikke er det billigere; ikke ser det ut til å være mer effektivt, og ikke ser det ut til å gi det ønskede resultatet raskere, sier direktøren for Norsk utenrikspolitisk institutt.

Fra 2003 til 2006 var Egeland FNs nødhjelpsadministrator. Da samarbeidet han tett med en rekke av FNs fredsoperasjoner. Han mener en forklaring på de private selskapers inntog på fredsarenaen, kan være at noen politikere ønsker raske resultater og tror at bruken av private er veien å gå.

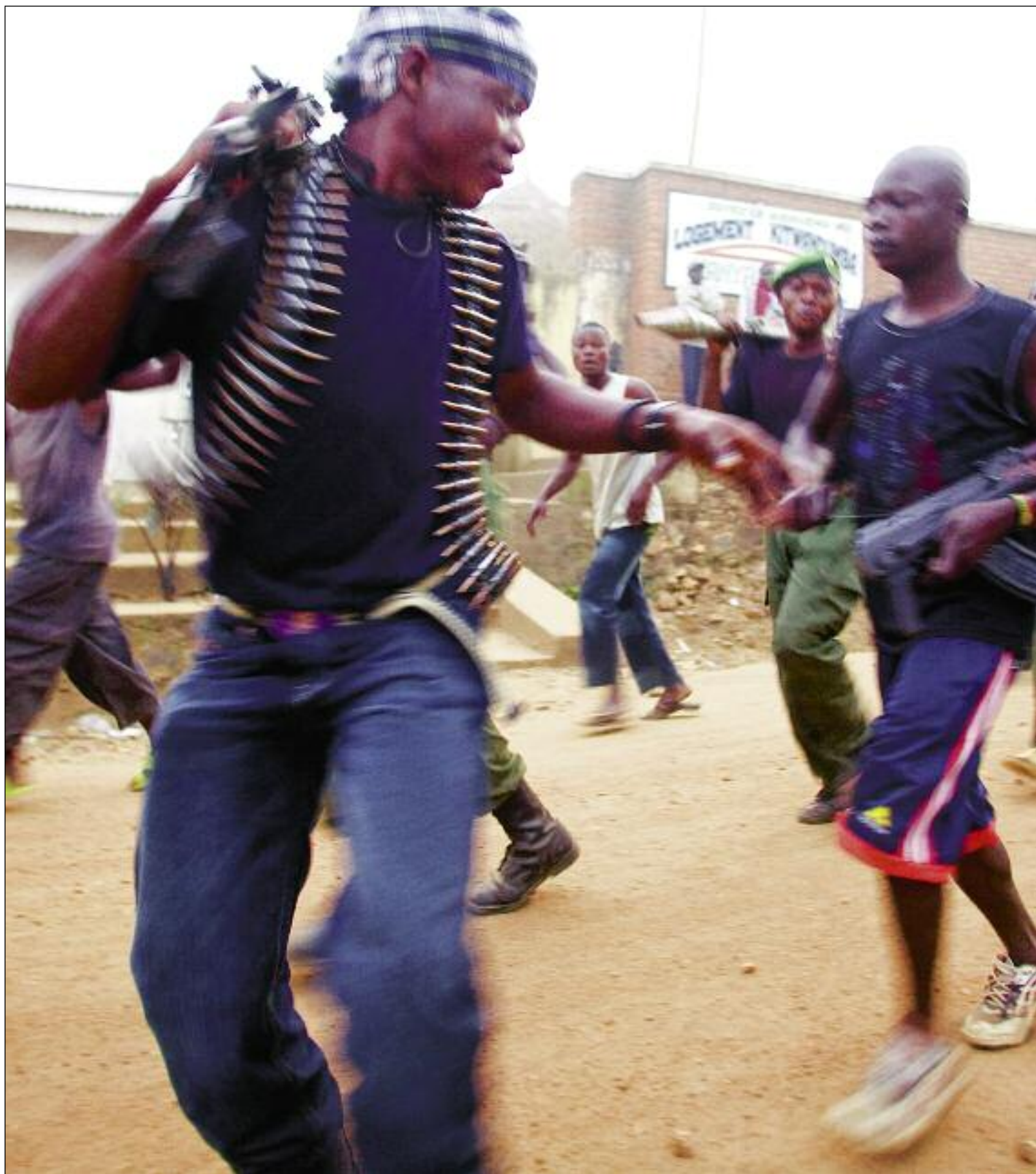
Gjør mer. Organisasjonen International Peace Operations Association (IPOA) driver lobbyvirksomhet i Washington for «freds- og stabilitetsoperasjonsbransjen». Direktør Doug Brooks mener at privat sektor er i ferd med å revolusjonere fredsoperasjoner.

- Vi har gjort det mulig for FN å gjøre mer. Dersom vestlige land hadde levd opp til sine forpliktelser til FN hadde det vært bra, men i mellomtiden er det private firmaer som må gjøre en del av jobben. FN får ofte umulige oppdrag uten å få ressursene de trenger, sier Brooks.

Noen av medlemsbedriftene hans gjør sikkerhetsvurderinger for FN i Kongo, etablerer kystvaktsystemer i Sierra Leone, eller lærer opp soldater og vokter flyktningleirer på ulike konfliktområder.

Ti ganger dyrere? Egeland påpeker at det er Vesten som oftest har benyttet private selskaper i slike sammenhenger - særlig under vestlige felttog i Irak og Afghanistan.

- Dette er nok et resultat av at ofentlig sektor, hæren og politiet er blitt nedbemannet rundt om i verden. Det er ikke nok soldater eller spesialavdelinger. Da må man ut på det private markedet, og ender opp med at oppgaver en soldat som tjener 250 dollar dagen kunne ha gjort,

Selv om FN-styrkene samarbeider med regjeringshæren i DR Kongo, kontrollerer opprørsgrupper fortsatt deler av landet.

nå gjøres av en eks-soldat som tjener 2500 dollar dagen.

Gode resultater. I Irak er det nå 180.000 private kontraktører tilsluttet 170 selskaper, ifølge den amerikanske kongressen. Bransjen - som omfatter sikkerhetstjenester, logistikk, opplæring og minerydding - har en omsetning på rundt 100 milliarder kroner i året, ifølge IPOA.

- USA bruker mer per måned i Irak til sine soldater og private styrker enn det FN har til alt sitt fredsbevarende arbeid i hele verden i et helt år, sier Egeland.

- Nå legger du mye av ansvaret over på USA. Det er flere land som har kuttet ned på sitt engasjement i FNs fredsbevarende styrker, inkludert Norge?

- Jeg har i snart ti år argumentert med at det var en ulykke at både Norge og Vesten generelt forlot FNs fredsoppdrag på slutten av 1990-tal-

let. Delvis skjedde dette på grunn av at FN hadde noen dårlige operasjoner, ikke minst i Jugoslavia og Somalia. Det var nærmest som om man

tok et slags felles vedtak blant de vestlige landene og sa at nå må vi satse på Nato og våre egne vestligledede operasjoner.

- Man overlot til asiater og afrikanere til en stor del å drive fredsoperasjoner i en tid da FN fikk stadig flere tunge fredsoppdrag. Paradoksalt nok var det også i en tid da FN gjennomførte en serie meget vellykkede operasjoner. FNs fredsarbeid har vært en suksess, sier Egeland.

Han viser til at det nå er «50 prosent mer fred i verden enn det var i 1989» - i betydningen at antall kriger er halvert.

Ifølge Egeland spilte FN en positiv rolle i for eksempel Liberia, Sierra Leone, Angola, Burundi, Sør-Sudan, Elfenbenskysten, Øst-Timor og Kambodsja.

Ikke-vestlige fredssoldater. - Dette har hovedsaklig skjedd uten vestlige

FREDSOPPDRAG I 60 ÅR

■ I høst markerer FN at det er 60 år siden organisasjonens første fredsoperasjon.

■ FNs fredsstyrker opererer nå i 20 land.

■ 130.000 politifolk og soldater tjenestegjør under FN-flagget, de fleste fra Asia og Afrika.

■ Årsbudsjettet ligger på 40 milliarder kroner.

■ Private sikkerhets- og logistikkselskaper har en omsetning på rundt 100 milliarder kroner i året.

Vi kan ikke si at vi er så imot private vakt-selskaper at vi lar 100.000 mennesker sulte i hjel.

Jan Egeland, Nupi-direktør og FNs tidligere nødhjelpsadministrator.

FOTO: WAYNE CONRADIE

soldater. Så det er ikke slik at det at Vesten forlot operasjonene har gjort at kvaliteten ble veldig lav. Mange av disse landene har gjort en enorm jobb og tatt større risiko enn det vi var villige til å ta i FN-tjeneste, sier Egeland.

Han mener likevel det blir ubalansert når de rikeste og mest teknologiske avansert, og de med mest utviklede spesialfunksjoner i sine militære, holder seg for gode til å jobbe i og gjennom sin egen medlemsorganisasjon

- Noen sier at FN's fredsoperasjoner er blitt offer for sin egen suksess. Oppdragene i Darfur og det østlige Kongo viser seg å være vanskelige. Darfurstyrken mangler fortsatt over 10.000 soldater og 18 helikoptre. Samtidig er det noen som ønsker FN operasjoner i Tsjad og Somalia. Er det slik at strukturen er strukket alt for langt?

- Det er for mange parallelle ope-

rasjoner nå, men FN har med mye mindre ressurser og på en mye billigere måte klart å skape mer fred enn noen annen organisasjon - Nato, EU, OSSE - iberegnet.

Vår tids verste krig. - DR Kongo er et interessant tilfelle. Da jeg dro på mine første turer som FN's nødhjelpskoordinator, var det til Irak, Kongo og Nord-Uganda. Da jeg kom til Irak i oktober 2003, var det én million flyktninger der. Da jeg kom til Kongo, var det fire millioner flyktninger og fordrevne. Fire år etter var det firedoblet i Irak, fra én til fire millioner, og det var etter at hundrevis av milliarder dollar var brukt av USA og de andre allierte, mens i Kongo var det gått fra fire millioner til 1,4 millioner flyktninger.

Til og med i Kongo, hvor det er langt fra ferdig, hvor utfordringene var like svimlende som i Irak, ble det

Det er fred i store deler av DR Kongo, som er på størrelse med Vest-Europa, men i øst må FN-styrkene daglig ut på patrulje.

FOTO: WAYNE CONRADIE

- Private kan ikke gjøre FN's jobb. Ikke er det billigere; ikke ser det ut til å være mer effektivt, og ikke ser det ut til å gi det ønskede resultatet raskere, sier direktøren for Norsk utenrikspolitisk institutt **Jan Egeland.** FOTO: SCANPIX/ LISE ÅSERUD

framgang takket være en effektiv operasjon, påpeker Egeland.

Avhengig av private. Oberst Chris Meyer i det amerikanske forsvarsdepartementet i Washington har jobbet i krysningen mellom det militære og private sikkerhets- og logistikkelskaper i både Irak og Liberia. Han mener FN-talsmenn ikke har tatt inn over seg det faktum at de er fullstendig avhengig av private aktører for å kunne utføre fredsbe-

varende operasjoner.

- Dette øker mulighetene for at FN og humanitære organisasjoner kan lykkes i sitt arbeid. Ved å bruke private selskaper kan de få utført sine kjerneoppgaver på en bedre måte, sier Meyer til Bistandsaktuelt på telefon fra Washington, der han nå jobber som stabssjef for en liten tankesmie i Pentagon.

Samtidig innrømmer han at det innebærer en stor risiko for en regjering eller en organisasjon å engasjere private kontraktører.

- Det kan føre til at legitimiteten undergraves. Men risikoen kan begrenses ved å sørge for gode kontrollrutiner. På samme måte som en humanitær hjelpeorganisasjon er ansvarlig i forhold til givere, må et privat selskap være ansvarlig i forhold til både organisasjonen de har avtale med og i forholdet til landet der de opererer, sier Meyer.

Minst mulig! Heller ikke Nupi-sjef Jan Egeland avviser at private selskaper kan ha en rolle å spille i FN-operasjoner, men han ser helst at de brukes så lite som mulig.

- Dersom et land ikke har eget politi og egne militære styrker som selv kan sørge for sikkerheten, er det beste å gjøre dette gjennom fredsbevarende soldater som kommer fra FN's medlemsland.

- Det er et klart dårligere alternativ med private sikkerhetsstyrker, men det kan være bedre enn ingen ting, for eksempel i Somalia. I Nord-Uganda var det bedre at man betalte enheter fra den nasjonale hæren til å vokte matkolonner som fraktet mat til leirene, ellers hadde Herrens motstandshær (LRA) plyndret mattransporten, sier han.

Han understreker at dersom man velger å bruke private aktører, må humanitære prinsipper og folkeretten legges til grunn for deres virksomhet.

- Man må bruke sunt folkevett. Hensikten helliger midlet i visse tilfeller. Og vi kan ikke si at vi er så imot private vaktelskaper at vi lar 100.000 mennesker sulte i hjel. Da er det bedre med et privat vaktelskap, sier Jan Egeland. ■

Risikerer livet for forandring

Forsvarsadvokater og lærere som underviser kvinner trues på livet i Sør-Afghanistan

KANDAHAR (b-a): Skuddsalver dunderer. Det kan bare være militæret som har skytetrening...

■ I AFGHANISTAN:

ANDERS SØMME HAMMER

AFGHANISTAN Eller det kan være opprørere som går til angrep på soldater. Kriminelle som prøver å kidnappe en forretningsmann. Eller NATO-soldater som skyter mot en bil som er kommet for nær. Usikkerheten i Kandahar gir fantasien, og frykten, fritt spillerom.

Amerikaner drept. Det er ikke mange utviklingsorganisasjoner som våger å sende utenlandske hjelpearbeidere til Kandahar i Sør-Afghanistan. I januar ble en av de få som trosset farene, amerikanske Sydney Mizell, kidnappet sammen med sin afghanske sjåfør, Muhammad Hadi. Ifølge internettetsiden til Asian Rural Life Development Foundation som de arbeidet for, er begge blitt drept.

Slike brutale hendelser bidrar til at utlendinger er livredde for å jobbe i Kandahar-provinsen. Men det er fortsatt mange afghanere som driver utviklingsarbeid der. De forteller om arbeidsdager preget av usikkerhet og trusler.

Steinkasting og trusler. Kandahar, som var Talibanens hovedstad i årene 1994-2001, er ikke bare en av Afghanistans uroligste provinser. Det er også en av de mest konservative. Selv om de ytterliggående talibanerne er borte, er området fortsatt sterkt preget av konservative imams og klanlederes innflytelse.

Midt i Kandahar by kan unge kvinner komme og lære engelsk, data og bedriftsøkonomi ved skolen Afghan-Canadian Community Center (ACCC). Det får de ikke gjøre ustraffet. Folk på gaten roper skjellsord og kaster stein etter dem. Foreldrene får klager fordi døtrene går på skole. Og lærerne mottar trusselbrev.

- Dette er et veldig vanskelig sted å jobbe. Jeg mister håret på grunn av alle problemene, sier rektor Ehsan Ullah og drar hånden gjennom restene av luggen.

Mange av studentene ved ACCC arbeider for utviklingsorganisasjoner eller ønsker å gjøre det. Kursene ved skolen er spesielt rettet inn mot å gi studentene kompetansen som utviklingsorganisasjonene etter-spør.

- Krigsherrene kjemper imot skoler som ACCC fordi de vet at hvis mennesker får utdanning og arbeid, er det ikke behov for krigsherrenes nettverk lenger, mener Ullah.

Rett etter Talibanens fall startet Ehsan Ullah en skole for både kvinner og menn i Kandahar. Han har mottatt flere drapstrusler. FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Kandahar er et av Afghanistans mest konservative områder. Kvinner som våger seg utendørs, blir ofte sjikanert.

Utdanning er nøkkelen til frihet, til livet.

Ehsan Ullah, rektor.

- Vi har mange fiender - ekstremister og krigsherrer. Dette er mennesker som er imot at kvinner i det hele tatt skal få utdanning, og så hjelper vi dem med å få arbeid, sier rektoren, som selv har mottatt brev fra Taliban der han blir truet på livet.

Ullah har vært lærer i Afghanistan og Pakistan i 16 år. Han vil fortsette å trosse truslene.

- Utdanning er nøkkelen til frihet, demokrati, menneskerettigheter, utvikling, ja til livet, sier Ullah.

Dårlig planlegging. Skolen hans drives med støtte fra privatpersoner og statlige kanadiske bistandsmidler. Mens Norge prioriterer bistandsprosjekter i Faryab-provinsen i Nord-Afghanistan der norske soldater er utplassert, sender Canada stadig mer av sin bistand til Kandahar-provinsen der canadiske soldater patruljerer

Ullah mener en god del av utviklingsarbeidet i Kandahar er for dårlig planlagt. Det bygges skoler, men det er ikke lærere til å undervise. Og det bygges veier uten at det samtidig sørges for at de beskyttes. Dermed får innbyggerne veier som ikke er trygge nok til at de kan kjøre på dem.

- Jeg synes det bør brukes mer

penger på utdanning og jordbruksprosjekter slik at flere får arbeid. Arbeidsløsheten er hovedårsaken til opprøret i Afghanistan. Det er fint at det bygges veier, men det viktigste er å gi folk utdanning, sier Ullah.

Det anslås at 40 prosent av den afghanske befolkningen er arbeidsløse.

Vi skal alle dø... Ullah tar meg med til et klasserom der en gruppe unge kvinner har engelsktime. Burkaer er lagt på bordene. Innimellom strømbreddene lades mobiltelefonene. I likhet med resten av Afghanistan er strømmettet svært ustabil i Kandahar.

I klasserommet treffer jeg en 23 år gammel student som bare vil kalles «Bibi». Hun har arbeidet for en utviklingsorganisasjon i Kandahar i seks år. Hun blir stadig truet anonymt på e-post av det hun tror er en mann.

- I den siste e-posten skrev han at han hadde fortalt meg mange ganger tidligere at jeg ikke skal gå på jobb. Jeg svarte at han kan gjøre hva han vil, sier Bibi.

Hun sier at hun ikke blir redd av truslene.

- Vi skal jo alle bli drept en dag. Hun begynner å le.

- Jeg mente, vi skal alle dø en dag.

Trakk kniv. Mens det er uenighet om kvinner skal ha en plass innenfor utdanningssystemet, skaper spørsmålet om tiltalte har rett til forsvar konflikt i rettssystemet. Det har ikke vært vanlig at advokater setter seg inn i politiets etterforskning og går inn i rettsaler og forsvarer menn og kvinner.

- Det er mange aktører og politimenn som ikke liker at mennesker de mener utvilsomt er kriminelle, forsvares, sier advokaten Fazil Haq.

Han arbeider for å styrke forsvarsadvokatenes stilling gjennom organisasjonen International Legal Foundation (ILF).

Kollegaen Abdul Wadood forteller at en gang han sto i retten og forsvarte en mann, ble den fornærmede så forbannet at han gikk til angrep med kniv. Angrepet som ble avverget, illustrerer hvor liten forståelse det er for forsvarernes rolle, mener Wadood.

Forsvarer Taliban. Taliban oppsto i Kandahar, og styrte Afghanistan derfra fra 1996 til 2001. Taliban bidrar nå til en generell utrygghet i Kandahar, men de truer ikke advokater spesielt, ifølge Haq og Wadood. Talibanerne ber i stedet ofte om deres bistand.

- Fengslede talibanere ønsker også å bli forsvart, sier Wadood.

Mange aktører og politimenn har imidlertid ikke fått opplæringen som gjør dem i stand til å forstå at politiske fanger, som Taliban-tilhengere, har rett til å bli forsvart, forteller advokatene.

- Det hender aktor kjefter på oss i retten, og sier vi forsvarer terrorister og kriminelle. Det kan sette oss i fare for det kan føre til at noen bestemmer seg for å straffe oss på egen hånd, sier Haq.

- De sier vi forsvarer kriminalitet og forstår ikke at også kriminelle har rettigheter, sier Wadood.

Advokatforening. I slutten av juli ble Afghanistans første advokatforening stiftet. Selv om forsøkene på å gjøre Afghanistan til en rettsstat møter mye motstand, går det framover, mener Wadood. Det er blitt lettere for advokatene å få innsyn i etterforskningen før rettsaker starter, og det er blitt færre krav om bestikkelser.

- Tidligere kunne fanger bli sittende i fengsel i flere år uten retts sak. Men rettssystemet endres, og de ulike aktørene får mer kompetanse, sier Wadood. ■

Anders Sømme Hammer er norsk frilansjournalist bosatt i Afghanistan.

R-ordet

BISTANDSDEBATT

Er det lenge siden du har hørt noen snakke om bistand og utvikling uten å nevne ordet; resultat?

Ja, det er sikkert lenge siden. Alle som ytrer seg om dette feltet snakker nå om resultater. Redd Barna presenterer seg i en jobbanonse med at organisasjonen «leverer varige resultater». Høyre har levert en utviklingspolitisk innstilling med tittelen: «Fra god vilje til gode resultater» og i Norad arbeider vi med årets resultatrapport. Når vi informerer om bistand, vil vi selvsagt gjerne være resultatorientert.

Det er ikke så fryktelig lenge siden man ikke brukte akkurat dette ordet, det var ikke helt stuerent. Litt for fysisk, konkret og krevende. Kanskje også litt smalt, omfattende bare

KOMMENTAR

eva
bratholm

det som kan måles.

Nå er skepsisen borte. Alle vil måle, etterprøve og registrere. Egentlig er det litt urettferdig overfor alle de som har jobbet med bistand tidligere. De brydde seg også om virkningen, men da het det å evaluere. Knappt noen sektor av samfunnet er så gjennom-evaluert som

bistandsbransjen.

Derfor blir det feil å ironisere over at Norad i fjor leverte sin første resultatrapport etter over 40 års virksomhet. Det var den første helhetlige rapporten med R-ordet, men før den var hundrevis av evalueringsrapporter laget.

Naturligvis skal vi måle og rapportere hvilken virkning milliarder av skatte kroner har hatt, eller ikke har hatt. Det kinkige er imidlertid at de virker ikke alene. Bistandskroner fungerer i et spill med en rekke andre faktorer. Historie, politisk situasjon, konjunkturer, råvarepriser, migrasjon, fødselstall og epidemier – for å nevne noe av det som påvirker et samfunns utvikling. Det er vanskelig å

følge en norsk krone, en nederlandsk euro eller et engelsk pund hver for seg og så finne en konkret virkning av hver enkelt.

Likevel går vi på med krum hals. Fjorårets resultatrapport ble svært godt mottatt og fungerer fortsatt som premissleverandør i den politiske debatten. Den ga ikke noe entydig svar på spørsmålet: Virker bistanden? Men den ga en rekke eksempler på gode resultater og mange på det motsatte.

Slik vil det være – i en risikobransje som bistand. Uansett er det viktig å vite hva som virker.

R-ordet er kommet for å bli. ■

Eva Bratholm er informasjonsdirektør i Norad.

NOTISER

Klimaendringer truer nomader

– Nomadene i Øst-Afrika er blitt oversett og marginalisert av sine lands myndigheter. Nå trenger de hjelp for å takle klimaendringene, uttaler den britiske hjelpeorganisasjonen Oxfam.

I rapporten «Survival of the fittest» avdekket Oxfam hvordan endringer i klima skaper ytterligere utfordringer for om lag tre millioner nomader i Tanzania, Uganda og Kenya.

– Nomadene har i årtusener vært vant til å tilpasse seg. Men de vil ikke makte det uten investeringer eller støtte fra myndighetene, sier regionaldirektør i Oxfam, Paul Smith-Lomas.

Han maner til en utviklingspolitikk som ivaretar nomadefolkningens behov, samt at myndighetene i land med nomadefolkning får på plass et velferdssystem som kan bistå nomader.

– Men den eneste måten å møte endringene på, er å sette lokalbefolkningen i stand til å tilpasse seg utfordringene, sier Smith-Lomas. ■

Hjelpearbeidere drept

Tre kvinnelige utenlandske hjelpearbeidere ble drept i Afghanistan onsdag 13. august, melder BBC. De tre, en amerikaner, en kanadier og en kvinne fra Trinidad, jobbet for hjelpeorganisasjonen International Rescue Committee (IRC). Den afghanske sjåføren ble også drept. Hjelpearbeiderne var på besøk i Logar-provinsen like sør for Kabul da de ble angrepet.

Ifølge BBC åpnet en gruppe ukjente menn i en passerende bil ild med automatvåpen mot bilen kvinnene satt i. Det har hittil i år vært 84 angrep på hjelpeorganisasjoner som jobber i Afghanistan, en økning på 50 prosent sammenlignet med i fjor. I juni alene var det 21 slike angrep. 19 hjelpearbeidere er blitt drept til nå i år (per medio august), mot 15 i hele fjor. ■

Afghanistankomiteen i Norge (AIN) søker

Programrådgiver til Afghanistan

Se www.afghanistan.no

Norges Fredslag

Kurstilbud høsten 2008:

Freds og konflikthandling – er det noe for meg?

Nivå 1:

Introduksjon til konflikthandling

Nivå 2:

Grunnleggende ferdigheter for arbeid i konfliktområder

Info og påmelding:

www.forsete.no

Prøv en stillingsannonse i Bistandsaktuelt.

Tlf. 22 24 05 72

Redd Barna

Redd Barna kjemper for barns rettigheter og for at barn skal leve et verdig liv - uansett hvem de er og hvor de bor. Viktige satsingsområder er utdanning, beskyttelse og nødhjelp. I 2007 hjalp vi 2,7 millioner barn i mer enn 20 land. Vi er medlem av den internasjonale Redd Barna-alliansen som arbeider i mer enn 110 land. Dette gjør oss til verdens største bevegelse for barn.

Redd Barna leverer varige resultater

Redd Barna er inne i en spennende vekstfase. Som barns forkjemper i Norge og sentral aktør i Redd Barna-alliansen, søker vi kunnskapsrike og engasjerte medarbeidere til stillinger både i Norge og internasjonalt.

Redd Barna-alliansen har et omfattende langsiktig praktisk arbeid for barn som også inkluderer påvirkningsarbeid på globalt og nasjonalt nivå. Vi gjennomfører bl.a. en verdensomspennende kampanje for å gi utdanning til barn berørt av krig og konflikt.

Vi står foran en betydelig styrking av vårt nødhjelpsarbeid. Barn er de som er mest utsatt i krig og katastrofer. De har behov for beskyttelse og en rask overgang til en mest mulig normal livssituasjon. Inngående kunnskap om lokale behov, og tett samarbeid med myndigheter, gjør at vi kan sikre barn utdanning, bedre helse og beskyttelse.

Redd Barna-alliansen gjennomfører en omfattende omstilling der Redd Barna til nå har påtatt seg ansvaret for Redd Barna-alliansens fellesprogram i Uganda, Nicaragua og Nepal. Dette stiller krav til ledelseskompetanse på et høyt nivå.

Til Redd Barnas arbeid søker vi:

- Ledere for sammenslåtte landprogram
- Økonomidirektører til sammenslåtte landprogram
- Leder enhet for nødhjelp og beredskap
- Sikkerhetsansvarlig
- Koordinator nødhjelp og beredskap
- Rådgiver - Plan og rapportering
- Politisk rådgiver - Vold og overgrep
- Kampanje og medierådgiver
- Prosjektleder - Menneskehandel med barn i Norge
- Seniorrådgiver HR
- Elektronisk dokumentansvarlig

For fullstendig utlysning, se www.reddbarna.no

Byråkrater bestemmer bistanden

Paris-erklæringen har sneget seg frem til nytt toppmøte

Den blir kalt en milepæl, og kan få stor politisk betydning. Likevel er Paris-erklæringen i hovedsak overlatt til byråkraterne, når det tredje toppmøtet om effektivitet i bistanden finner sted i Accra.

INTERNASJONAL BISTAND

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Den skulle revolusjonere bistanden – overføre politisk makt fra giver til mottager, samordne givernes aktiviteter og skape en bistand som kan vise til tydelige resultater. Det skulle bli slutt på at mottagerlandene måtte skrive tusen rapporter og ta i mot hundrevis av delegasjoner fra giverland. I stedet skulle utviklingslandene bruke kreftene på konkret arbeid med å redusere fattigdom. Giverne skulle stole på mottagernes systemer. Bistanden skulle bli mer stabil. Mottagerne skulle simpelthen bestemme over egen utvikling. Alt sammen skulle skje innen 2010. Toppmøtet i Accra i begynnelsen av september i år burde vært et siste sjekkpunkt før målgang.

Byråkraterne tar over. Slik ble det ikke. Nå viser en fersk evaluering av den såkalte Paris-erklæringen at man neppe rekker å nå de ambisiøse målene. Et av problemene er at den høyst politiske prosessen er blitt byråkratisert.

– Dette er en politisk handlingsplan, ikke bare en bistandsteknisk plan. Den rører ved dype politiske prosesser både i mottagerland og hos givere. Derfor er det viktig at Accra-møtet ikke blir et arrangement for byråkrater, sier bistandskonsulent Dorte Kabell.

Hun har vært med å evaluere hvordan bistandsgivere og mottagere ligger an mot de ambisiøse målene landene satte seg i Paris for tre år siden. Den danske bistandseksperten tror diskusjonen om den «nye bistanden» må nå bredere ut, for at det skal bli fart på prosessen. Bare slik kan politikerne presses til å holde sine forpliktelser. I dag ser noen land på erklæringen som en uttalelse om hva som hadde vært fint å få til, mens andre mener den er bin-

Stor enighet på giverkonferansen for Afghanistan i sommer. I praksis har det imidlertid vist seg svært vanskelig å gjennomføre Paris-erklæringens målsettinger om tre land.

dende og noe som overhodet ikke er mulig å forhandle bort.

– Dette er et av temaene som må diskuteres i Accra. Forhåpentligvis vil landene forplikte seg igjen, tror Kabell.

Lite effektivt. Riktignok ansees det som en slags suksess at landene faktisk ønsker å sette opp et system som kan måle om folk forplikter seg, der du kan følge landenes fremgang eller tilbakegang. Evalueringens beskrivelse av situasjonen i Bangladesh viser likevel hvor kort

man har kommet.

Giverne er fortsatt sterkt involvert i enkeltprosjekter. Antall delegasjoner med byråkrater og politikere fra giverlandene har økt fra 250 i 2006 til 402 i 2007. Giverlandene kvier seg for å bruke Bangladesh sine systemer og prosedyrer. Giverne øremerker også gjerne bistanden, slik at mottager Bangladesh har liten mulighet til selv å avgjøre hvor pengene skal brukes.

Dorte Kabell synes en av de største skuffelsene er givernes mistro til mottagernes systemer.

– Tidligere brukte man ikke mottagerlands systemer i det hele tatt. Giverne ville ha kontroll med pengene og hva som ble gjort. Nå prøver man å komme vekk fra dette. Men den gamle oppfatningen av at systemene ikke er til å stole på, henger fortsatt igjen, sier Kabell.

Mottagerlandene som er evaluert, er attpåtil noen av de som har best systemer. Hun tror det trengs holdningsendringer blant de som jobber med bistand. Samtidig må mottagerlandene ta kontrollen og arbeide for å sikre at de faktisk har

Vi spør utviklingspolitikere om Paris-erklæringen

INTERNASJONAL BISTAND

Hva vet du om Paris-erklæringen for bistand, og hva vet du om norske bistandsmyndigheters arbeid på dette feltet?

Finn Martin Vallerensnes, Høyre:

– Det er ikke mye. Dette har jeg hørt om de siste syv årene, det ringer noen klokker om at dette er noe jeg har vært borti. Enda jeg jobber ganske mye med bistand, og har en

ganske stor kontaktflate mot bistandsmiljøet, er det lite bevissthet om denne hos meg. Den blir referert veldig sjelden til i dialogene våre med regjeringen. Jeg kan ikke huske sist. Og jeg er ikke informert om hva norske bistandsmyndigheter gjør på dette feltet.

Ågot Valle, SV:

– Jeg vet at det skal foregå en evalueringskonferanse i Accra. Parisdeklarasjonen la grunnen til mer direkte budsjettstøtte og mer effektiv bistand. Jeg har problematisert den i forbindelse med interpellasjoner i Stortinget om kvinnevern og bistand, og vært tydelig på at sivilt samfunn, parlament og spesielt kvinneorganisasjoner må inn i delen om eierskap i erklæringen. Dette utfordret jeg statsråden på. Jeg har tett kontakt med de ikke-statlige organisasjonsmiljøene. Og har etterspurt en debatt rundt erklæringen i Stortinget, men kan ikke huske at andre har tatt opp noe slikt.

Den gir så vidt jeg vet en del rammer for hva som kan defineres som bistand.

Morten Høglund, Fremskrittspartiet.

Morten Høglund, Fremskrittspartiet:

– Jeg kjenner til dokumentet – det omtales jo i ulike sammenhenger. Men Paris-erklæringen er ikke et dokument som jeg til stadighet skuler til. Hvert år besøker OECD Norge og har møte med utenrikskomiteen om disse tingene. Men inntrykket mitt er at vi som komité ikke jobber med Parisagendaen. Den gir så vidt jeg vet en del rammer for hva som kan defineres som bistand – blant annet har avbinding av bistand vært ett tema som har vært fremme. Parisagendaen gir også føringer i forhold til mottagerlandene.

Marit Nybakk, Arbeiderpartiet:

– Norske stortingspolitikere er strengt tatt ikke involvert i Parisagendaen, bortsett fra det som står omtalt i budsjettet. Men Paris-erklæringen er det dokumentet som kom i mars 2005, og som ser på blant annet bistandseffektivitet og godt styresett.

Generelt vil jeg si at det er en økende kritikk, blant annet i utenrikskomiteen, at bistand i altfor liten grad er så konkret at vi politikere føler at vi blir involvert.

Vi har her en mulighet til å legge inn en interpellasjon i Stortinget, og få en lengre debatt. En slik interpellasjon tror jeg hadde vært en god idé. ■

m samordning av bistanden både i Afghanistan og i an- FOTO: SCANPIX

PARIS-ERKLÆRINGEN

■ En internasjonal avtale som ble underskrevet i Paris i 2. mars i 2005, der over hundre ministre og bistandstopper forpliktet seg til å gjøre bistanden mer effektiv, mer samordnet og mer harmonisert. Det er satt opp 12 indikatorer der partene skal nå ulike mål: styrke og bruke mottagerens systemer og institusjoner, sørge for mindre øremerking av bistand, fremme stabil bistand, frembringe resultater, samarbeide mellom giverne, fremme felles analyser, unngå parallelle prosjekter, gi bistand til nasjonalt prioriterte oppgaver, lage utviklingsplaner.

■ 2. til 4. september møtes bistandsbransjen i Accra i Ghana på det tredje toppmøtet om effektivitet i bistanden.

norske politikere.

Han legger ikke skjul på at det internasjonale arbeidet med Parisagendaen har gått tregt til nå.

- Det må virkelig skje mer enn det har gjort til nå. Vi må få til en maktforskyving fra givere til mottagere. Dette handler om demokrati og ansvar for egen utvikling, mener Gulbrandsen.

Han tror de tidligere kolonimaktens historiske forhold til fattige land fortsatt henger igjen når mange vestlige land nekter å gi fra seg styringen. Statssekretæren er enig i at holdningen til mottagernes systemer har vært for negative. Samtidig peker han på at det er viktig å styrke kampen mot korrupsjon. Norge arbeider blant annet for å få inn henvisninger til antikorrupsjon i dokumentet som skal jobbes frem i Accra.

- Vi må sikre at bistanden vi gir, ikke ender i gale hender, sier Gulbrandsen.

Norge vil være opptatt av å bygge opp et statsapparat i mottagerlandene, slik at disse bedre kan takle korrupsjon og andre utfordringer.

- I bistanden må vi ha tørre å ta risiko, som i vår budsjetttøtte til Burundi. Der er vi villig til å ta en risiko, fordi støtten er viktig for at landet skal komme opp av hengemyra.

Ikke merkelapper. Gulbrandsen avviser at den norske regjeringen er mest opptatt av å vise frem nettopp egen bistand som suksessrik, slik evalueringen antyder at er tilfellet med en del givere.

- Det viktige for oss er at bistanden gir resultater for fattige mennesker. Vi er en av de største giverne til FN. Dette er multilateralt, og ikke snakk om å «brande» noe som helst, sier Gulbrandsen.

Han innrømmer likevel at det er viktig å fortelle det norske folk at støtten til utviklingsarbeid gir resultater, for å opprettholde den høye oppslutningen om å gi bistand. Gulbrandsen tror det gjelder å fordele arbeidsoppgaver, slik at giverlandene fortsatt kan vise at de bidrar på spesielle områder.

- Det er viktig å samordne, men vi kan også ta ansvar på noen spesielle områder der vi har spesiell kompetanse, sier statssekretæren, og viser til Norges arbeid med ren energi, miljø, olje for utvikling, likestilling og fred og forsoning. ■

«gode nok» systemer.

«Vår» bistand. Den manglende evnen eller viljen til å gjennomføre Parisagendaen handler også om hva offentligheten hjemme tenker om bistand.

- Det er fortsatt folk som ønsker å se en dansk eller svensk skole, og tenke «at det var vi som ga dette, og utdannet disse barna.» Det tar en stund før man skjønner at dette ikke er måten å tenke på, hvis man vil få til effektiv bistand, påpeker Kabell.

Hun viser til at mange bistands-givere er under politisk press.

- Parlamentene vil gjerne følge bistanden, og se målbare resultater av landenes prosjekter. Nederland har løst dette med å gjøre fremgang mot forpliktelsene i Parisagendaen som et mål for om bistanden lykkes. Forhåpentligvis vil også andre land følge opp dette, også de nordiske som tradisjonelt har ligget langt fremme i å tenke nyskapende i bistanden.

Norge utålmodig. Statssekretær Håkon Gulbrandsen i Utenriksdepartementet er en av dem som drar til neste ukes toppmøte i Accra.

- Jeg har inntrykk av at folk som er opptatt av bistand, kjenner erklæringen, i alle fall i hovedtrekk. Vi er i nær kontakt i Stortinget i arbeidet rundt budsjettet. Da har vi gjennomgang av hva bistanden brukes til. Dessuten kommer snart stortingsmeldingen om utviklingspolitikk, der Pariserklæringen er en del, sier Gulbrandsen, på spørsmål om hvordan kjennskapet om det sentrale bistandsdokumentet er blant

Det er fortsatt folk som ønsker å se en dansk eller svensk skole, og tenke at «det var vi som ga dette og utdannet disse barna.»

Dorte Kabell, bistandskonsulent.

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hvem er dette?
2. Hvem overtok nylig statsministerposten i Nepal?
3. I hvilket år døde Egypts president Gamal Abdel Nasser?
4. Hvilket land ligger rundt hele Gambia?
5. Hva heter presidenten i Chile?
6. Hva heter hovedstaden i Georgia?
7. Hvilket land var kolonimakt i Libya?
8. Hva heter Kenyas viktigste havneby?
9. Hvem er tibetanernes åndelige leder?
10. Hvilket er Indias mest besøkte muslimske byggverk?
11. Hva heter den norske ambasadøren i Bangladesh?
12. Hva er myntenheten i Thailand?
13. Hva er navnet på de to utbryterrepublikkene i Georgia?
14. Hvilket band hadde en hit med sangen «Africa» på 1980-tallet?
15. I hvilken verdensdel lever ozeloten?
16. Hva heter myndighetene offisielle navn på Burma?
17. Landet Øvre Volta skiftet navn i 1984, og heter i dag...?

18. Hvilken religion dominerer i Vietnam?
19. Hvilket produkt ga økt økonomisk vekst for Amazonas-regionen på slutten av 1800-tallet?
20. Hvilket folk tilhører flesteparten av Tanzanias 100 stammer?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**

TRE EKSPERTNØTTER:

1. Hvem vant lengdehopp for kvinner under OL 1996 i Atlanta?
2. Hva heter kupplederen som har tatt over makten i Mauritania?
3. Hvilket fossefall deler Argentina med Brasil?

SVAR:

- Alt rett:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?
1. Vinneren av kvinnenes 100 meter under OL i Beijing, Shelly-Ann Fraser fra Jamaica.
  2. Maoistlederen Prachanda.
  3. 1970.
  4. Senegal.
  5. Michelle Bachelet.
  6. Tbilisi.
  7. Italia
  8. Mombasa.
  9. Dalai Lama.
  10. Taj Mahal.
  11. Ingebjørg Størring.
  12. Bahá'í.
  13. Abkhasia og Sør-Ossetia.
  14. Toto.
  15. Sør-Amerika.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Chioma Ajunwa fra Nigeria.
2. General Mohammed Ould Abdel Aziz.
3. Igazurfallene.

Kinesiske firmaer skviser fagforeninger

Sørafrikanske arbeidere må godta fagforeningsforbud og slavelønn

NEWCASTLE (b-a): Asiatiske billigklær har ført til at nesten 100.000 sørafrikanske klesarbeidere har mistet jobben. Den vesle byen Newcastle i Sør-Afrika er blitt en kamparena om WTO-avtalen. Kampen står mellom en fagforening og kinesiske firmaer som betaler «slavelønn».

■ I SØR-AFRIKA:
JAN SPEED

SØR-AFRIKA

Veislyngen med de kinesiske klesfabrikkene kalles Yellow Road. Ved innkjørselen er en vaktpost med bom. Her møter fagforeningsaktivisten Delight Simelane opp klokka seks om morgenen for å rekruttere arbeiderne til fagforeningen.

- Vi samarbeider godt med flere firmaer, men ikke med de som holder til her. Disse kineserne ønsker ikke fagforeninger. Det hender at arbeidere som melder seg inn i fagforeningen, får sparken, forteller Simelane.

- Vi ønsker ikke å kjempe mot kineserne. Vi ønsker heller å få til et samarbeid. Det forutsetter at de er villige til å snakke med oss. Klesindustrien trenger gode investorer, sier hun.

ANC-alliert. Vi møter henne i det nedslitte og nesten tomme lokal-kontoret til South African Clothing and Textile Workers Union (SACTWU) i sentrum av Newcastle, en liten by i den østlige delen av landet, kjent for sin klesindustri og sitt kullkraftverk. Fagforeningen er alliert med regjeringspartiet Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC), og har tette bånd til Kommunistpartiet. På veggen henger plakater som forkynner klare budskap: «Halt job losses.» «People before profits» og «Keeping jobs in fashion». De lokale aktivistene klarer ikke helt å skjønne at investorer fra et såkalt kommunistisk land som Kina mangler forståelse for både fagforeninger og den omfattende arbeidslovgivningen i Sør-Afrika.

Billigklær. Vi kjører til industriområdene i utkanten av byen. Over alt er det «fabrikkutsalg» drevet av kinesiske handelsfolk, fulle av billigvarer. Men butikkene er ikke knyttet til noen fabrikk.

- Ingenting av dette er laget i Sør-Afrika, forteller Simelane.

Da Kina ble med i Verdens handelsorganisasjon (WTO) i 2001 fikk de adgang til å eksportere fritt til land som Sør-Afrika. Mange fabrikk i Sør-Afrika og nabolandet Lesotho måtte stenges. Antall medlemmer i det sørafrikanske tekstilarbeiderforbundet SACTWU har falt fra 170.000 til 100.000.

Etter mye kritikk gikk Kina med på å begrense sin eksport til Sør-Afrika fra begynnelsen av 2007. Men fortsatt strømmer det produkter fra

LAVE LØNNINGER

I fabrikk som tillater fagforeninger er minimumslønnen rundt 350 kroner i uken. Mange av de kinesiske fabrikkene betaler kun 90 kroner i uken.

Nicky Wu ønsker å fortsette å drive klesfabrikk i Sør-Afrika og har et godt samarbeid med fagforeningene.

ØKONOMI

asiatiske land inn på markedet - noen kommer på lovlig måte, men mye er ulovlig.

Dolly Mnguni er klubbleder i en av de største fabrikkene i byen, en fabrikk som produserer skoleuniformer. Hun innser at lønningene i Sør-Afrika ikke kan konkurrere med de lave lønningene mange steder i Asia.

- Vi er veldig frustrerte. Samtidig er det klart at mange av våre medarbeidere kjøper de billige importerte klærne. De er også fattige, sier Mnguni.

Hun tror ikke fabrikkene i Newcastle vil overleve, dersom det igjen blir frihandel uten noen form for beskyttelse og varemerkekontroll.

Ikke betalt. En av de som nå jobber i den samme fabrikk som Mnguni, var tidligere ansatt i et Hong Kongeid firma, Inova. Mekaniker Jotham Mkhwanazi forteller at de ble betraktet som billig arbeidskraft og ble ofte ikke betalt.

- Problemene startet da vi meldte oss inn i fagforeningen. Eierne stengte fabrikk nesten umiddelbart. Jeg vil aldri anbefale en venn å jobbe for en kineser. De som er her omgås ikke med lokalbefolkningen. De fleste kan knapt nok snakke engelsk, sier Mkhwanazi.

To grupper kinesere. I byen er det to grupper kinesiske firmaer. Mange taiwanske familiebedrifter etablerte seg i området på 1980-tallet. De har etter hvert tilpasset seg og forstått sørafrikansk arbeidslovgivning. De nye investorene er fra fastlands-Kina. De sender bare administratører og noen høykvalifiserte arbeidere til Sør-Afrika. Det er primært denne gruppen som fagforeningene opplever som utbyttere.

Fagforeningsaktivister er også frustrert over at bedriftseiere rekrutterer utenlandske arbeidere fra Mosambik eller Zimbabwe - på lave

Sør-Afrika er fortsatt et land med muligheter.

Nicky Wu, fabrikk-eier fra Taiwan.

Kinesiske firmaer som blir pålagt å la arbeiderne organisere seg i fagforeninger velger ofte å som Swaziland.

Delight Simelane (t.h.) fra SACTWU diskuterer med arbeideren Jotham Mkhwanazi som har opplevd både gode og dårlige kinesiske arbeidsgivere.

lønninger og på korttidskontrakter. Sørafrikaneren Sypie Ras er direktøren på en taiwansk strikkefabrikk. Bedriften sliter med å overleve. Mens mange fra Taiwan har

trukket seg ut av landet, bekrefter han at nyinvestorene er fra fastlandet.

- Du må skjønne at i Kina har de ikke fagforeninger eller arbeidslo-

ALLE FOTO: JAN SPEEDE

Ved inngangen til Newcastle ønskes kineserne velkommen.

stenge og flytte til mindre fagforeningsvennlige land

ver. De skjønner ikke systemet her, eller at produktiviteten er lavere, sier Ras.

Knappe marginer. Litt nærmere sentrum ligger Topwell Industrial som Nicky Wu fra Taiwan bestyrer sammen med sin far. De har vært i Sør-Afrika siden 1988. De aksepterer fagforeninger og lokale forhandlinger som en nødvendig del av å operere i landet.

– Årene mellom 1988 og 2004 var gullår for oss. Men da kinesiske varer kom inn på markedet var de 50 prosent billigere enn det vi kunne produsere her. Nesten halvparten av bedriftene måtte stenges, sier Wu. Med knappe marginer er god markedsføring og ledelse, samt et nisjeprodukt det som gjør at de klarer å overleve.

Mistet jobben. Marcia Xulu var en av de mange tusener som mistet jobben i en taiwansk drevet fabrikk da Kinas billige klær flommet inn på markedet og gjorde fortsatt drift umulig.

– Det er ikke mange jobber å få i

byen. Men jeg er ikke villig til å ta meg jobb i et firma som ikke tillater fagforeninger. I mange av de fabrikkene er det ikke vinduer eller vifter, forteller hun.

Det får vi bekreftet når vi kjører nedover «Yellow Road». Fabrikkene er som lagerhaller med bølgeblikk-tak – glohett om sommeren og kalde om vinteren. De kinesiske fabrikk-sjefene lever i små rom ved sidene av fabrikkene de bestyrer. De er også utnyttet av eierne.

Jobber dag og natt. Nicky Wu mener årsaken til at kineserne fra fastlandet nå investerer har å gjøre med at Sør-Afrika fortsatt er et fattig land med billig arbeidskraft.

– Det er vanskelig å komme seg fram i Kina, et land med 1,3 milliarder innbyggere. Sør-Afrika er fortsatt et land med muligheter, sier Wu.

«Frank», en kineser som har jobbet i Newcastle i flere år, er villig til å snakke med oss, men er tydelig redd. Han har opplevd at fabrikkene der han først var ansatt er blitt stengt. Nå jobber han for en ny kinesisk investor. Han bor i fabrikkens sammen med ti andre kinesere. De snakker ikke engelsk eller lokalspråket zulu. Frank skjønner behovet for fagforeninger, men sliter med å få de nye eierne til å skjønne sørafrikansk arbeidsliv.

– Jeg trenger denne jobben for å overleve. Vi kinesere jobber både dag og natt. Noen ganger blir vi ikke betalt i flere måneder, sier Frank.

Sendt på dør. Ved innkjørselen til Newcastle står et monument som takker kineserne for at de investerte i byen. Men blant fagforeningsaktivister og vanlige folk i Newcastle er skepsisen til de nye kineserne stor. Det merker også Nicky Wu, selv om han har et godt forhold til sine fagorganiserte.

– Vi ønsker å forbli i Sør-Afrika. Det er bare det at mange sørafrikanere ikke ønsker oss. Du så hva som skjedde i Indonesia: Kineserne ble sendt på dør, sier Wu. ■

ØKONOMI

Kummerlige kår i Tanzania

Mange tanzanianere mener at de har dårligere råd nå enn for tre år siden. En ny meningsmåling viser at flere synes det blir verre enn de som synes de opplever fruktene av den økonomiske veksten. Halvparten sier at deres økonomiske situasjon er forverret. Bare 24 prosent mener det er blitt bedre. Hele 45 prosent mener at myndighetene bekjemper korrupsjon på en effektiv måte.

Undersøkelsen er koordinert av det uavhengige forskningsinstituttet Research on Poverty Alleviation (Repoa), og er en del av oppfølgingen av den tanzanianske fattigdomsstrategien.

Les mer på www.repoa.or.tz ■

Businessstøtte til Vietnam

Norge og FN bidrar med 5,2 millioner dollar i arbeidet for å gjøre det lettere å starte opp selskaper i Vietnam. Reformen skal redusere kostnadene og tiden det tar å registrere all informasjonen som må til. Planen er at 63 registreringskontorer skal sikre at du får den samme servicen uansett hvor du holder til i landet. Informasjon om selskapene vil bli tilgjengelig for alle. Brønnøysundregisteret vil være med i arbeidet i en startfase. ■

Vil lage ferdigvarer lokalt

Ghana drømmer om å lage ferdigvarer av sin enorme kakaoproduksjon, melder Ghanaian Chronicle. Målet er at 40 prosent av kakaoen i landet skal bli prosessert i hjemlandet. Dette skal bidra til å styrke den allerede sterkt voksende ghanesiske økonomien. En rekke tiltak skal lokke investorer med på dugnaden for landets kakaobransje. Produzentene skal blant annet slippe å betale toll på maskiner og annet utstyr som må importeres for å få i gang ferdigvareproduksjonen. ■

Tekstilnedtur i Bangladesh

Investeringene i Bangladesh' svært viktige klesindustri stuper med 26 prosent, melder landets Board of Investment. Tekstilindustrien står for 75 prosent av landets eksportinntekter. Investeringene falt til 146 millioner dollar hittil i år, sammenlignet med 184 millioner i samme periode i fjor.

– Vi opplever nedgang i alle sektorer, men er spesielt bekymret for tekstilindustrien fordi den støtter opp hele økonomien, sier en talsmann for Board of Investment, ifølge Reuters.

Ledende forretningsfolk ber myndighetene om å løse problemer som selskapene står overfor.

– Mangel på elektrisitet og gass og på økonomiske ressurser gjør sammen med den politiske usikkerheten at man er skeptisk til å investere, sa Mohammed Fazlul Huq, president i tekstileksportørens interesseforening.

Bangladesh har et underskudd på opptil syv millioner kubikk gass og 2000 megawatt elektrisitet daglig. Noe som gjør at hundrevis av industribedrifter har måttet legge ned. ■

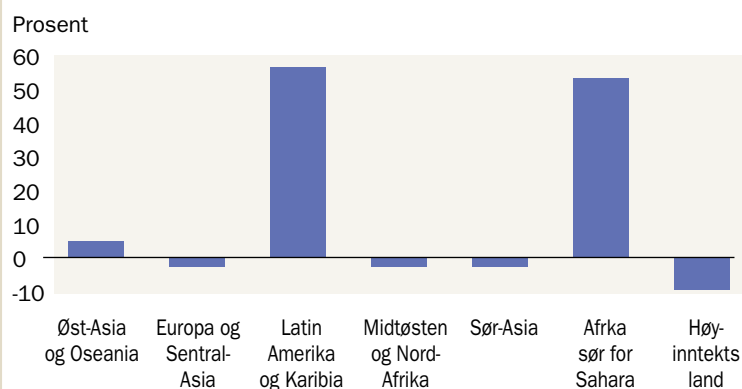
Strid om oljeutvinning i Peru

Peruanske myndigheter har innført unntakstilstand i tre regnskogprovinser i det nordlige Peru. Årsaken er at et stort antall indianere fra 65 ulike stammer blokkerer veier, olje- og gassinstallasjoner. Myndighetene frykter at urfolkene vil klare å stanse oljetransporten fra det omstridte Camisea-feltet.

Indianerne protesterer også mot en lovendring i Peru, som vil gjøre det lettere å selge indiansk land. 70 prosent av peruansk Amazonas er nå lagt ut som olje- og gasskonsesjoner. ■

MÅNEDENS STATISTIKK

REGIONENES BIDRAG TIL GLOBAL AVSKOGING 1990-2005

Kilde: World Development Indicators.

Et alternativt syn på Zimbabwe

Av Sam Chimaobi Ahamba

ZIMBABWE

Zimbabwe. Ordet alene er nok til å mane fram sterke følelser og meninger hos afrikanere og europeere i og utenfor Afrika. Mange med annen bakgrunn enn afrikansk forstår ofte ikke kjernen i saken og hvorfor den er så brennhet for oss utenfor Afrika. De er også raske til å stemple oss som rasister og diktator-sympatisører. Denne artikkelen vil forsøke å sette saken i perspektiv og belyse årsaker til den betente dialogen mellom afrikanere og europeere om temaet.

Landets frigjøringshistorie fra hvitt hegemoni i Rhodesia, til afrikansk selvstyre i Zimbabwe er ikke ulik resten av Afrikas. Det var en lang og blodig kamp som til slutt førte fram. Da det frie landet Zimbabwe til slutt står fram i 1980, opplever mange av de hvite det som om de blir umyndiggjort. Men Zimbabwe er et land født på de hvites utkastelse og umyndiggjøring, noe som kan bidra til å forklare all furoren rundt mediedekningen av landet.

For intellektuelle afrikanere verden over har Zimbabwes kamp for selvstyre vært en bitter-søt kamp å følge. Den andre «Chimurenga» (Shona for «Jord-revolusjonen») var for mange en seier uten sidestykke i det moderne Afrikas historie.

Den andre Chimurenga var blodig, den var brutal – men den var nødvendig og fungerte som en stor kilde til inspirasjon for afrikanske nasjoner og individer verden over. Det var selve milepælen som symboliserte at vi ikke lenger trengte å være redde for hvit makt og undertrykkelse, eller å være slaver for en neokolonialistisk økonomi. Det var svart makt – og det var uten unnskyldning.

På et akademisk, humanistisk

• KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

og ganske så logisk plan burde man i Vesten kunne sett at Den andre Chimurenga faktisk var noe å feire for menneskeheten uavhengig av etnisitet. Folket hadde frigjort seg selv fra neokolonialister, rettmessig tatt tilbake det som ble tatt fra dem og utnevnt en leder.

Men med mye misnøye så vi afrikanere på mens Vesten kastet skitt på Zimbabwes navn, Chimurenga'en og frigjøringsheltene våre Robert Mugabe, Abel Muzorewa og Joshua Nkomo. Og helt siden den gang har Vestens utgangspunkt for all mediedekning i Zimbabwe vært negativ og verdig betegnelsen «anti-Mugabe».

Den økende demoniseringen av Mugabe som en ond tyrann har for mange av oss afrikanske intellektuelle vært en spøk, da vi forstår mye av rasismen og partiskheten som ligger bak. Fordi Mugabe ikke styrer landet sitt feilfritt eller etter vestlige prinsipper og krav, fordi han nekter å bøye seg etter Verdensbankens ønsker, så bryter vestlige media ut i fullstendig hysteri om brudd på menneskerettigheter og diktatur.

Men, før Mugabes jordreformer, da de 4000 hvite eide 75 prosent av alt jordbruksareal i Zimbabwe, var det ikke et forsideoppslag å se i verden Norge, Storbritannia eller Amerika.

De fleste av oss med afrikansk bakgrunn som er opplyste er enige om at Mugabe ikke er feilfri, men vi har noen moralske kvaler med å godta Vestens kritikk

Dette handlet aldri om Mugabe mot Tsvangirai, men om Zimbabwe mot Europa.

og sanksjoner mot Mugabe. Dette har vi hovedsaklig fordi vi gjennomskuer Vestens taktikk i å nedverdige afrikanske lands rett til total og absolutt uavhengighet fra Vestens imperialistiske og kapitalistiske kvelertak.

Med en gang Vesten ikke får det slik de vil, så skal den såkalte Tredje verden lide for det. Så snart jordreformene til Mugabe ble iverksatt, ble bistanden redusert. Og vi spør: Er det Vestens svar på rettferdighet? At et helt land skal sulte fordi én leder ikke lenger spiller handelsspillet med dem?

At verden klandrer ett eneste menneske, én eneste mann for et helt lands undergang, er i beste fall overtro og fantasi. Å gi en person så mye makt, en afrikansk mann i en hvit maktstruktur attpå til, er skuespill. Den type vestlig fraskrivelse av ansvar har vi sett før i Cuba mot Castro, i Kina mot Mao og i Libya mot Gaddafi (Libya er forresten det eneste landet i Afrika som har så godt som frigjort seg fra IMF, og Zimbabwe er på god vei, hvilket ikke gleder vestlige nasjoner noe særlig).

Mediene har vært raske med å klandre Mugabe, men har samtidig oversett Vestens sanksjoner mot Zimbabwes befolkning og trusler mot alle andre land som ønsket å støtte Zimbabwe. Det er få i Vesten som angriper Nigerias leder Yar'Adua og hans regjering for korrupsjonen når de stjeler Nigerias oljerikdom, fordi vestlige selskaper har en finger med i spillet. Det er enda færre som klandrer individer i regjeringer i Sør-Afrika, Mosambik, Uganda, Sør-Amerika eller De forente arabiske emirater for inflasjon, overgrep mot kvinner, altfor billig eksport til Europa, sult og fattigdom.

Det er simpelthen ikke så enkelt at ett menneske kan stå bak så mange lidelser, og det samme må sies for Mugabe.

Den plutselige støtten fra vestlige nasjoner for opposisjonslederen Morgan Tsvangirai er kun et forsøk på å få kontroll over et afrikansk styrt land. Det er ikke ukjent i den såkalte tredje verden at europeerne støtter en vennligsinnet opposisjonsleder. Tsvangirai har hatt tett dialog med flere land i Europa og Vesten, og vi undrer oss hvor hans interesse og lojalitet ligger. At MDC får nesten all sin finansielle støtte fra hvite nasjoner, gir god grunn til skepsis, for historien har lært oss at de Vesten støtter, støtter som regel ikke oss. Det var Kwame Nkrumah med boken «Håndbok i revolusjonær krigføring» som lærte

oss at: «Militær strategi forutsetter politiske mål. Alle militære problemer er politiske, og alle politiske problemer er økonomiske».

Indirekte styre, eller «desentralisert despoti» som asiatiske-ugandiske Mahmod Mamdani kaller det, er et ofte brukt verktøy av Vesten for økonomisk utnyttelse i Afrika.

Zimbabwe råder over mange rikdommer som europeiske nasjoner utvilsomt har behov for; uran, gull, diamanter, metangass, kull, kobber, jern, tobakk og bomull for å nevne noen. Vi tror at Vesten vil hindre at Zimbabwe får styre over disse rikdommene selv.

I hele Afrikas historie med Europa er det vanskelig å hente fram et eksempel hvor hvite nasjoner har hjulpet oss uten å ta dobbelt så mye tilbake. Vi blir ikke overbevist av mediene om at det denne gang dreier seg om noe så illusorisk som «demokrati» i Zimbabwe. Hvite nasjoner har tvert imot flere ganger sørget for å få has på demokratiet i utviklingsland.

I sann panafrikansk ånd støtter vi Mugabe fordi vi ser at Vesten rykker ut med alle sine skitne knep og triks for å få han ut av regjeringen. Det betyr at de frykter makten han har til å løsrive Zimbabwe fra deres system, og eksemplet han dermed vil sette for andre afrikanske nasjoner. For de av oss som husker navn som Lumumba, Cabral, Biko, Hampton, Kenyatta og Nyerere, vet at det god grunn til å være på vakt. Vi er ikke i Afrika, men vi har gode forutsetninger for å se hva som skjer, selv om mediene vil overbevise oss om noe annet. Dette handlet aldri om Mugabe mot Tsvangirai, men om Zimbabwe mot Europa. Krig er over for lengst, men som Amilcar Cabral sa: «A luta continua» – kampen fortsetter.

Zimbabwesaken er viktig for oss fordi det angår våre familier, vårt kontinent og våre skjebner som et samlet folk. At folk med europeisk bakgrunn skal nekte oss afrikanere en kulturell nasjonalisme, en stolthet og kampånd er ikke holdbart, rettferdig eller demokratisk. Det er klassisk eurosentrisme og på grensen til rasistisk å kalle oss for rasister og tilhengere av folkemord fordi vi støtter våre egne ledere. Afrikanere, enten de er hjemme på kontinentet eller i diasporaen har et naturlig engasjement og tilknytning til Zimbabwe fordi det er vårt hjem og vår kamp mot undertrykkelsen. Derfor er Zimbabwesaken så viktig for oss.

Vi vil gjerne rette spørsmålet tilbake til det etnisk norske miljøet og spørre; hvorfor er Zimbabwesaken så viktig for dere? ■

Vestlige medier har laget et skremmebilde av Robert Mugabe som de fleste afrikanere ikke kjenner seg igjen i, mener artikkelforfatteren. FOTO: SCANPIX/EPA/JON HRUSA

Sam Chimaobi Ahamba har bakgrunn fra Norge og Nigeria og er daglig leder for Afrikan Youth In Norway, en panafrikansk ungdomsorganisasjon med kontor i Oslo. Ahamba studerer for tiden jus, moderne retorikk og språklig kommunikasjon.

LES FLERE KRONIKKER I VÅR NETTUTGAVE: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Kjøpmannsdisk og bistandsarbeid

Jørn Lemvik fra Bistandsnemnda, skriver i sitt innlegg om hvordan innsikt og forståelse for lokale forhold og lokale verdier er en viktig forutsetning for å kunne bidra til sosiale, økonomiske og kulturelle endringer i andre samfunn.

Nasjonalt eierskap – en realitet?

Marte Briseid og Agathe Schjetlein skriver om fattigdomsstrategiene (PRSP) og forutsetningen om at disse må være lokalt forankret og «eid.» Så lenge de internasjonale finansinstitusjonenes påvirkningsmakt opprettholdes, fortsetter slikt eierskap å bli en illusjon.

Forbannede ressurser

Andrew Kroglund skriver om hvordan land som sitter med naturressurser som er ettertraktet på det internasjonale marked, lett kan bli arenaer for væpnede konflikter nettopp på grunn av de samme ressursene.

Det er kun resultatet som teller!

Et helhetlig kvalitetssystem for utviklingsorganisasjoner må først og fremst handle om målgruppen: Hvilken varig endring er skapt for de arbeidet dreier seg om, i tillegg til fokus på ledelse, de ansatte, prosessene og samarbeidspartnerne, skriver Lars-Ivar Gjørvi fra Strømmestiftelsen.

Paradoksale feilprioriteringer

Hiv-epidemien arter seg ulikt i ulike land, og det er avgjørende at det drives lokal forskning og høyere utdanning på området. Svært få bistandsmidler avsettes til dette – og derfor blir hiv/aids-bekjempelsen mindre effektiv enn den burde, skriver professor Knut Fylkesnes fra Universitetet i Bergen.

Harry Potter fra Afrika

Av Christine Afandi Agalomba

TROLLODDOM

Når JK Rowling har skrevet sin siste bok om Harry Potter, ligger mulighetene åpne for Afrika til å skaffe materiale til en oppfølgerserie innen sjangeren fantasy og mystikk. Det er ikke en gang nødvendig å gå tilbake i historien for å finne materiale. Overtro og mystikk lever i beste velgående i Afrika i dag. Et underliggende tema er kampen mellom det gode og det onde – akkurat som i bøkene om Harry Potter. I Afrika står det mellom liv og død, men på blodig alvor.

Bøkene og filmene om Harry Potter har hatt en eventyrlig popularitet blant barn, ungdom og voksne. Historiene er spennende og fulle av fortellinger om mennesker med overnaturlige evner og trolldom. De fleste lar seg skremme av den onde Voldemort som er ute etter Harry Potter og som tidligere har drept Harrys foreldre. Voldemort framstår i mange skikkelser, noen få ganger i en menneskelig skikkelse, men ofte som en dårlig følelse eller en skummel stemning.

Når jeg leser bøkene om Harry Potter, kan jeg ikke unngå å tenke på mitt eget hjemland Kenya. Her er ikke overtro og trolldom grøssende underholdning, men grusom realitet. Nok en gang går debatten om hvordan overtro og trolldom kontrollerer folks liv og hindrer utvikling.

Utgangspunktet for den pågående debatten er å finne i landbruksområdet Kisii i vestre Kenya. Her har, ifølge folkemeningen, trollmenn og trollkvinner organisert seg i truende grupper. Målene for deres trolldom er normalt mennesker som klarer seg bra, har framgang og utmerker seg. Det går utallige histo-

Skoleungdom i Kenya og andre afrikanske land er redde for å gjøre det for godt på skolen av frykt for trolldom og ulykker. Bildet er fra en renselsesprosess i Tanzania.

FOTO: MARTA CAMILLA WRIGHT

SETT FRA SØR

Christine Afandi Agalomba er journalist i The Nation Group i Kenya.

rier om hvordan hekser har drept rike menn og hvordan lovende studenter har kommet ut for fatale bilulykker, merkelige sykdommer og plutselig galskap.

Det er selvsagt vanskelig å skille reelle ulykker og sykdom fra hendelser som skal ha grunnlag i magi og overtro. Men uansett tar frykten tak i befolkningen. Et voldsomt hat kan også vende seg mot dem som antas å stå bak svartekunstene. Her har historien mange eksempler, blant annet fra heksebrenning i Europa. I mai i år vendte hatet seg mot en gruppe mennesker i Kisii i Kenya. Gruppen ble pekt ut som tradisjonelle trollmenn og trollkvinner og de ble beskyldt for å stå bak frykt og død i lokalsamfunnet. De fikk også skylda for at området strevde med

både sosial og økonomisk utvikling. Dessuten gjorde ungdommene det dårlig på skolen av frykt for å bli mål for den negative trolldommen.

Nå hadde lokalbefolkningen fått nok. De mobiliserte en lokal aksjonsgruppe som skulle få slutt på trolldommen og frykten. De antatte trollmennene ble angrepet, 15 mennesker ble hakket til døde og over 50 hjem ble ødelagt. Det ble nyheter spredt over hele verden og mange ristet på hodet over en slik primitiv oppførsel.

De lokale aksjonsgruppene i Kisii har fortsatt stor støtte. De lover at kampen mot trolldommen skal føres videre i form av lokale militsgrupper, som går under det fryktede navnet «sungungu». Det kan bli flere drap og politiet sliter med å finne ut hvem som står bak drapene og volden. Militsgruppene beskyttes av lokalsamfunnet og opererer bare om natten.

Dramaet i Kisii er et ekstremt utslag av trolldommens makt i Kenya

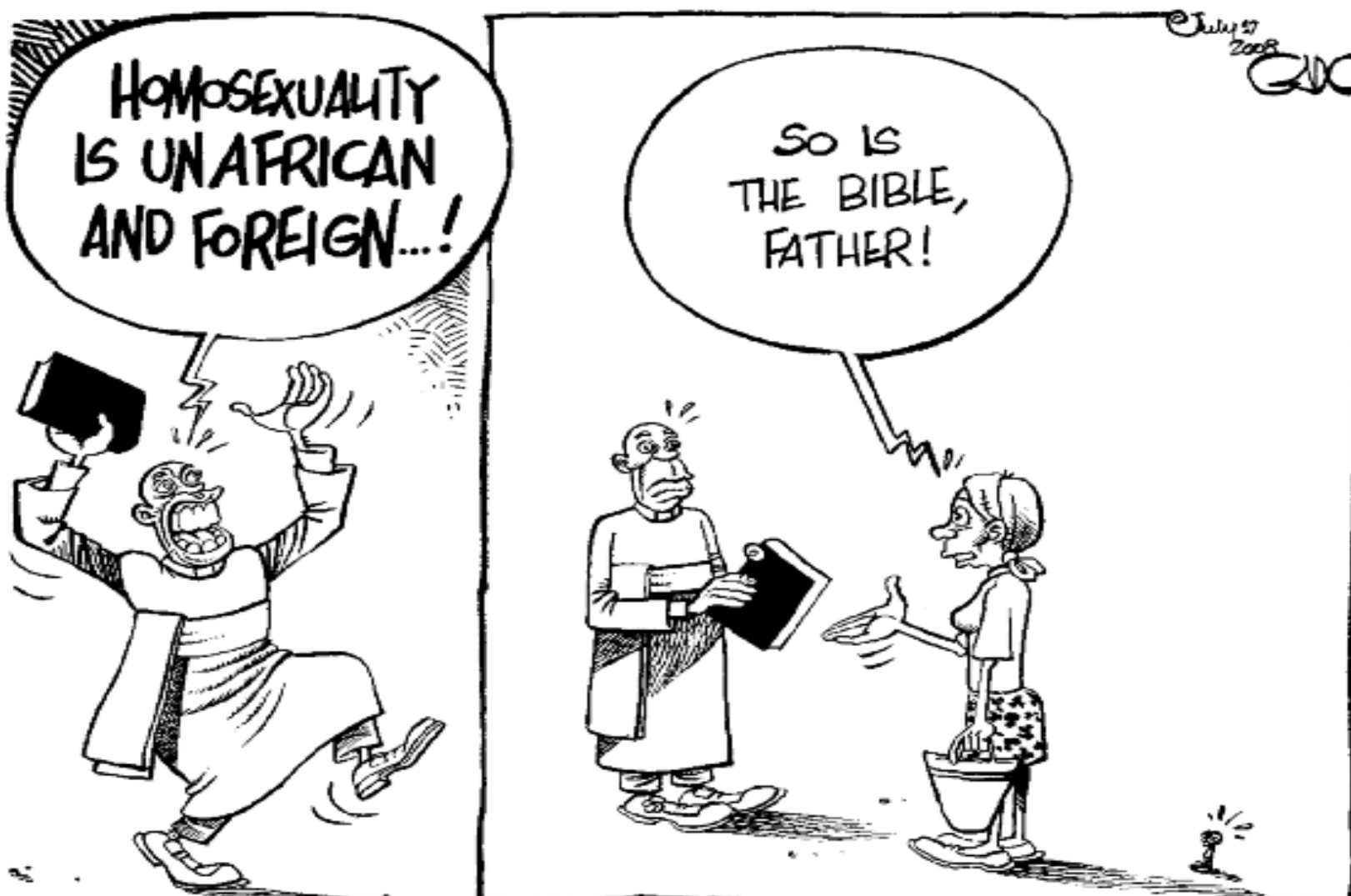
og Afrika. Men i mange, mange lokalsamfunn spiller trolldom og magi fortsatt en rolle. Det fører til frykt og negative holdninger. Trolldommen begrenser unge menneskers ambisjoner, skaperkraft og muligheter til å utvikle seg.

Afrika er full av død og ulykker. Vi har liten trygghet i hverdagen og vi må av og til ta store sjanser. Dette er et resultat av vårt utviklingsnivå. Vi er passasjerer i busser som burde vært kondemnert og vi stuer oss samme på lasteplan på overfylte pickuper som ikke er beregnet på passasjerer i det hele tatt. Mange er syke og har ikke penger til medisin eller legebesøk. Sykdommer som for lengst er utryddet i Europa tar tusener av menneskeliv i Afrika. All denne usikkerheten krever liv, ofte brått og uventet. De etterlatte ønsker en forklaring. Hvorfor døde min mann eller min sønn? I stedet for å gå til statistisk sannsynlighetsberegning letes det etter årsaker i en rik tradisjon knyttet til tro og åndelighet. Det ender opp med en kamp mellom de gode og de onde krefter, der de onde har muligheter til å påføre ondskap og ulykker på de gode.

Rowling og andre fantasy-forfattere har gjort spennende underholdning av en magi og overtro som fortsatt er levende i Afrika. Vi har også forfattere som bruker materialet, men uten internasjonalt oppmerksomhet. Jeg tenker på Mohammed Said Abdullah, Ibrahim Hussain og dramatikeren John Ruganda. Alle har skrevet godt om den afrikanske magien, men de er milevis unna den internasjonale oppmerksomheten som JK Rowling har fått. Her er det muligheter for en ambisiøs forfatter – som ikke er redd for å få trolldom kastet over seg. ■

I mange lokalsamfunn spiller trolldom og magi fortsatt en rolle.

: GADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwambwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Økonomi på en annen måte

FAGLITTERATUR

I denne boka viser sosialøkonomen og marxisten Rune Skarstein hvordan en framstilling av kapitalismens historiske forutsetninger kan hjelpe oss til å analysere fattige lands utviklingsmuligheter. Som marxister flest begynner forfatteren med begynnelsen og i omtalen av overgangen fra føydalismen minner han om at marxistene fører økonomiske kategorier som marked, varer og kapital tilbake til samfunnsmessige forhold.

Den historiske gjennomgangen er spennende lesning, men man må spørre seg om ikke variasjonene var større land og regioner imellom enn man her kan få inntrykk av. I forsøkene på å beskrive kapitalismen hamrer Skarstein løs på nyklassisk økonomisk teori og beskriver hvorledes man skal forstå kapitalismen med utgangspunkt i Marx' teorier. Dette er ganske vanskelig tilgjengelig stoff og det er lett å ramle av. Denne delen av boka må være skrevet for spesielt interesserte eller ideologisk motiverte lesere. Selv om forfatteren muligens forventer noe annet, går det greit å ikke dvele altfor lenge her og heller direkte ta fatt på kapitlene om relasjonene mellom fattige og rike land. Her dekkes en rekke relevante tema, blant annet en skikkelig, om noe konspiratorisk, gjennomgang av gjeldskrisa i lys av endringer i det internasjonale finanssystemet.

Gjennom en nyttig drøfting av fattige lands muligheter under et internasjonalt frihandelsregime stikker Skarstein hull på myten om utviklingslandenes komparative fortrinn. Hans samfunnsøkonomiske

BOKANMELDELSE

Rune Skarstein:

«Økonomi på en annen måte. Makt og penger fra europeisk føydalisme til globalisert kapitalisme»
Abstrakt Forlag AS, 2008.

forutsetning om at utviklingslandene har mye lavere arbeidsproduktivitet også i landbruket, enn de industrialiserte landene, kan imidlertid framstå som en selvfølgelighet. Resonnementet svekkes av at analysen støttes opp av utdaterte tall, som blant annet ikke fanger opp at jordbrukslandene i Øst-Afrika har opplevd en pen økonomisk vekst de senere år, til tross for HIV/AIDS-epidemien, svak finansiering og dårlig infrastruktur. Enkelte av oss ville nok si at det er en bedre strategi å satse på å styrke landenes konkurransevne enn å si nei takk til frihandel.

Boka gir også plass til bred omtale av IMF's kondisjonalitetspolitikk, hvis hovedhensikt i følge Skarstein skulle være å sikre betjening av private, transnasjonale bankers utlån til landene. Det gis videre en grundig omtale av «den argentiske gäte». Da har imidlertid denne leseren fått nok med å fordøye de første drøyt 300 sidene og gjøre seg klar til å kaste seg over Skarsteins understreking av at det er nødvendig med en annen verden og påfølgende beskrivelse av aktuelle utviklingstrekk i kapitalismen. Dette avslutningskapitlet er for øvrig skrevet med både kløkt og engasjement.

Innimellom tar boka kjenne på seg og blir et innlegg i den nor-

Se for øvrig en rekke nye anmeldelser av skjønnlitteratur på våre nettsider.
www.bistandsaktuelt.no

ske debatten om både innvandring, arbeidslønninger, rød-grønn skattepolitikk og det internasjonale næringslivs skatteunndragelse. I disse delene av framstillingen er det mange interessante analyser og eksempler som bidrar til å belyse utfordringer som både rike og fattige land står overfor.

Boka kan med fordel leses som en samling av enkeltstående artikler. Det indikerer samtidig at forfatteren generelt kunne ha vært flinkere til å dra med seg selve hovedpunktene fra den historiske og teoretiske analysen og latt noen av de lengste resonnementene fra den delen av boka bli igjen i skrivebordsskuffen. Boka handler rett og slett om for mye. Det blir vanskelig å holde oppmerksomheten oppe når man leser en bok som samtidig både skal være et tungt teoretisk bidrag, en bred historisk gjennomgang og en aktuell debattbok. Nå må det legges til at når empirien er så vidt sprikende som Norge i den kapitalistiske verdensøkonomien og IMF i Ar-

gentina så kan det bli tungt å opprettholde leserens fokus, selv om forfatteren gjør en stor innsats for å vise sammenhenger. Og hvor ble det av Karl Marx til slutt?

Boka er spennende den, og Rune Skarstein er en debattant som er modig nok til å trekke på mange fagdisipliner i en og samme bok: I tillegg til økonomifaget, boltrer han seg også i historie og sosiologi. I den forstand følger han fint opp sin inspirator Karl Marx. Det er bra at det slippes slike bøker som også kan være et bidrag i den utviklingspolitiske debatten, ikke minst i en tid der det er mye debatt om WTO og om hvorvidt fattige land vinner eller taper på frihandel. ■

Bokanmelder **Geir Løkken** har tidligere bl.a. arbeidet i Seksjon for utviklingspolitikk og Analyseenheten i Utenriksdepartementet. Han arbeider nå i UDs seksjon for menneskerettigheter og demokrati.

Vennskapsforeningen
Norge - Madagaskar

Madagaskar-interessert?

VNM er en ideell, politisk og religiøst uavhengig forening som støtter samarbeid og utveksling mellom Norge og Madagaskar.

Som medlem av VNM får du:
- medlemsbladet Madagaskarforum
- nyhetsoppdateringer fra Madagaskar
- kontakt med andre Madagaskar-interesserte

Besøk oss på www.madagaskar.no

eller kontakt: Reidar F. Sivertsen, Brøholtlia 16, 3430 Spikkestad, tlf:91858519

Statens forurensningstilsyn
Norwegian Pollution Control Authority

Statens forurensningstilsyn (SFT) er et direktorat under Miljøvern-departementet med 300 ansatte på Helsefyr i Oslo. SFT arbeider for en forurensningsfri framtid. Vi iverksetter forurensningspolitikken og er veiviser, vokter og forvalter for et bedre miljø. De viktigste arbeidsområdene våre er klima, miljøgifter, vann og hav, avfall, luft og støy.

Spennende stilling ledig innen miljørettet bistand

Internasjonal seksjon i SFT trenger en dyktig medarbeider til å koordinere vårt utstrakte prosjektsamarbeid, hovedsakelig med land i sør.

Se fullstendig utlysning på www.sft.no

JUNIOREKSPERTER TIL FN

Norge finansierer i dag ca. 70 norske juniorekspertstillinger til ulike FN-organisasjoner. Antall nye rekrutteringer i året varierer fra 25 til 30. Juniorekspertene bistår FN, bygger opp erfaring innenfor utviklingssamarbeid, bidrar med internasjonal kompetanse i norske miljøer gjennom sin innsikt i organisasjonenes virksomhet og utgjør en ressursbase for fremtidig rekruttering av nordmenn til FN.

Rekrutteringen av juniorekspertstillinger blir foretatt av Utenriksdepartementet (UD) i samarbeid med den enkelte FN-organisasjon. Det er imidlertid den enkelte organisasjon som er arbeidsgiver og som administrerer juniorekspertene etter ansettelse.

Utenriksdepartementet skal nå rekruttere juniorekspertstillinger til nedenstående organisasjoner med **søknadsfrist 3. september 2008**:

Utlysningstekster og nærmere informasjon og om søknadsprosedyren finnes på www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/stillinger/juniorekspertstipend-2.html?id=449220

Spørsmål vedrørende søknadsprosessen og om utfyllende bakgrunnsinformasjon om enkelte av stillingene kan rettes til Inger Brusell, UD, tlf. 22 24 39 73

FAO (FNs organisasjon for ernæring og landbruk) (1 stilling)
UN Joint Projects – Kigali, Rwanda

GCDT (Global Crop Diversity Trust) (1 stilling)
Development and Communications – Roma, Italia

OCHA (FNs kontor for samordning av humanitær bistand) (1 stilling)
Environmental Emergencies – Genève, Sveits

UNDP (FNs utviklingsprogram) (1 stilling)
Finance Analyst – New York, USA

UNECE (FNs økonomiske kommisjon for Europa) (1 stilling)
Housing and Land Management – Genève, Sveits

UNFPA (FNs befolkningsfond) (1 stilling)
Gender – Damaskus, Syria

UN-HABITAT (FNs bosettingsprogram) (1 stilling)
Partners and Youth Section – Nairobi, Kenya

UNHCR (FNs høykommissær for flyktninger) (2 stillinger)
Refugee Women and Children – Nairobi, Kenya
Protection – Pasto, Colombia

UNICEF (FNs barnefond) (1 stilling)
Health Section – New Delhi, India

UNIDO (FNs organisasjon for industriell utvikling) (1 stilling)
Renewable Energy for Livelihood and Productive Uses – Abuja, Nigeria

UNIFEM (FNs utviklingsfond for kvinner) (1 stilling)
Gender – Freetown, Sierra Leone

WHO (Verdens Helseorganisasjon) (1 stilling)
Department of Measurement and Health Information Systems – Genève, Sveits

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider

Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Sandra Petersen tiltrådte 1. august i stilling som daglig leder ved Afghanistankomiteen i Norge (AIN) i et vikariat på ett år. Hun har en mastergrad i Internasjonale politikk med hovedvekt på Midtøsten fra universitetet SOAS i London. I 2003-2004 var hun ansatt som informasjonskonsulent for AIN og har vært aktiv i organisasjonens kvinneutvalg i mange år. Tidligere har Sandra Petersen arbeidet for Norsk Fredssenter og hatt frivillige verv i Amnesty Internasjonale både i utlandet og i Norge.

John Karlsrud (33) er tatt opp i UNDP's lederprogram LEAD og er ansatt som Spesialassistent til FN's Spesialutsending for Tsjad og den Sentral-afrikanske Republikk (MINURCAT). Han har tidligere jobbet som Policy & Strategy Analyst (junior ekspert) i UNDP's Regionale Byrå for Afrika, ved Fafos Institutt for Anvendte Internasjonale Studier, og som liaisonoffiser for NATO i Bosnia og Hercegovina. Karlsrud har master i International Relations fra PRIO/Australia National University og master i Medievitenskap fra Universitetet i Bergen.

Jarle Haarstad (64) er ny seniorkonsulent/partner i Scanteam. Han har arbeidet i Norad; var sjef for Evalueringkontoret i UD; og de siste ti år ledet han evalueringssenheten i Global Environment Facility (GEF) tilknyttet Verdensbanken og FN. Hans evalueringserfaring har særlig vekt på bærekraftig utvikling, kompetanse- og institusjonutvikling og godt styresett. Haarstad har høyere utdanning innen geografi og økonomi, og Verdensbankens Executive Development Program ved Harvard Business School.

Endre Vigeland (42) er ny partner i Scanteam med bakgrunn i godt styresett, spesielt parlamenter og demokratisering; rettsstat og rettsutvikling; forvaltningsoffentlighet og ansvarlighet; myndighetsmisbruk og anti-korrupsjon. Vigeland har åtte års erfaring fra UNDP, UN-Habitat og Flyktninghjelpen på Øst-Timor og Balkan. Han har arbeidet som dommerfullmektig og advokat i Norge, med juridisk embedseksamen fra Oslo og juridisk doktorgrad fra Slovakia.

Geir Sundet er ny partner i Scanteam. Han har mer enn ti års erfaring innen godt styresett, spesielt anti-korrupsjon, lokalforvaltning, demokratisering, jordreform, og sivilsamfunn deltakelse og rolle. Han arbeidet fem år for UNDP som Governance Specialist i Tanzania og deretter ansvarlig for et USAID finansiert anti-korrupsjonsprosjekt i tre år, også i Tanzania. Sundet har doktorgrad i statsvitenskap fra Oxford.

Anne Masterson er ansatt som Kirkens Nødhjelps landrepresentant i Afghanistan fra 1. september. Hun har tidligere vært ansatt i ACT/Caritas som direktør for nødhjelpsoperasjonen i Darfur.

Vibeke Skauerud tiltrådte 1. august stillingen som Kirkens Nødhjelps landrepresentant i Angola. Hun har tidligere arbeidet ved den norske ambassaden i Angola.

Anne Lise Fossland tiltrådte 1. august stillingen som Kirkens Nødhjelps landrepresentant i Eritrea. Hun har tidligere vært Kirkens Nødhjelps landrepresentant i Kosovo og Sudan.

Kari Øyen tiltrådte 1. august stillingen som Kirkens Nødhjelps landrepresentant i Malawi. Hun har permisjon fra sin stilling som programkoordinator for Øst-Afrika ved Kirkens Nødhjelps hoved-

kontor i Oslo.
Tore Torstad tiltrådte 1. august stillingen som leder for Kirkens Nødhjelps kontor i Juba, Sør-Sudan. Han har tidligere vært generalsekretær i Norges speiderforbund, og har det siste året arbeidet for Kirkens Nødhjelp som senior programkoordinator i Sudan.

Eivind Aalborg har tiltrådt stillingen som seksjonsleder for stabssesjonen i Kirkens Nødhjelps utenlandsavdeling. Han kommer fra stillingen som leder av seksjon for Vest- og Sørlege Afrika ved Kirkens Nødhjelps hovedkontor i Oslo.

Katrine Moksnes Vincent er ansatt som rådgiver i rettighetsseksjonen i Plan Norge. Hun fullførte våren 2008 en M.Phil grad in the Theory and Practice of Human Rights fra UiO, og skrev masteroppgave om barns rettigheter i Afrika.

Gry Synnevåg overtar som leder ved Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier, Noragric, den 1. september. Hun har vært landrepresentant for Kirkens Nødhjelp i Afghanistan siden 2004 da hun tok «leave of absence» fra fast stilling ved Noragric hvor hun var undervisningsleder. Gry har doktorgrad fra Norges landbrukshøgskole og har lang erfaring fra forsknings- og utviklingsrelaterte oppdrag i Norge og land i Sør.

Kjetil Reite tiltrådte 1. august stillingen som Kirkens Nødhjelps områderepresentant for Great Lakes med tjenestested Kigali, Rwanda. Han har tidligere vært ansatt i Flyktninghjelpen.

Prof. Bill Derman blir også professor i utviklingsstudier ved Noragric og begynner den 1. september i denne stillingen. Han skal undervise i Human Rights Based Development. Bill har PhD i antropologi fra University of Michigan. Han har

forsket på vann- og landreform i Det sørlige Afrika, og på menneskerettigheter. Han har undervist i politisk økologi, kulturell økologi, det sørlige Afrika og utviklingsteori. Bill Derman er sosialantropolog og har i flere år vært ansatt som «professor II» ved Noragric.

Prof. Arild Vatn ble tildelt det nyopprettede Thor Heyerdahl-professoratet ved Noragric/UMB. Den nyutnevnte «Thor Heyerdahl-professoren» skal arbeide med temaer i grenselandet mellom miljø og utvikling.

Prof. Carl-Erik Schulz begynner som professor i utviklingsstudier ved Noragric 1. september. Schulz' interesser og bakgrunn er i internasjonal handelsretningslinjer i utviklingsspørsmål. Blant annet har han forelest ved UiO, Universitetet i Tromsø og Universitetet i Western Cape, Sør-Afrika. Prof. Schulz vil være ansvarlig for Noragrics masterprogram i utviklingsstudier.

Kristin Prøitz Narum har begynt som trainee, ansvarlig for bl.a. Norad rammeavtale. Hun har avsluttet Master i Development Studies ved Noragric i vår, og har en cand.mag med historie og statsvitenskap. Hun har også erfaring fra India med Fredskorpset.

Tom Kamau Rode-Christoffersen (33) er ansatt i et engasjement i Fellesrådet for Afrika ut året. Han har sin faglige bakgrunn fra utviklingsstudier i Storbritannia, og har tidligere jobbet i Changemaker i Kirkens Nødhjelp. I tillegg har han bodd sju år i det vestlige Kina, hvor han ledet bistandsarbeidet til Friends of China Foundation. Rode-Christoffersen jobber spesielt med Fellesrådets nettseminar og med å bygge opp bloggplattformen på www.afrika.no.

Sigrun Johnstad (56) er ansatt som informasjonssjef i Fellesrådet for Afrika. Sigrun er journalist og sosialantropolog med utdanning fra HiO og UiO. Hun har tidligere arbeidet mange år i NTBs utenriksredaksjon som reporter, vaktstjef og reportasjeleder. Som sosialantropolog har hun spesialisert seg på ekteskap, kjærlighet og polygami i en afrikansk kontekst, nærmere bestemt i en liten by i Senegal.

Tomm Kristiansen, tidligere NRK-korrespondent og UNDP-medarbeider, slutter som rådgiver for Sør-Sudans president Salva Kiir i Juba og flytter til Genève. Han begynner som kommunikasjonssjef for ACT International, sammenslutningen av internasjonale kirkelige nødhjelpsorganisasjoner. Norske Kirkens Nødhjelp står sentralt i samarbeidet.

Personalendringer hos Leger Uten Grenser: **Dag Horntvedt** er fungerende generalsekretær fram til 1. oktober.

Lars Schwed Nygård er fungerende informasjonsansvarlig.

Hege H. Rønnevig er tilbake som programansvarlig etter permisjon.

Ellen Schive Knoph startet 9. juni i ny stilling som organisasjonssekretær.

Birger Emanuelsen startet 18. august som presse- og informasjonsmedarbeider (midlertidig stilling).

Gunhilde Utsogn startet 16. juni i ny

stilling som informasjonsmedarbeider. **Vibeke Dahl** er tilbake som rekrutterer av feltpersonell etter permisjon.

Ole Lundby, tidligere ministerråd ved ambassaden i Wien, har tiltrådt stillingen i FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) som spesialrådgiver hos generaldirektøren for Tusenårsmålene.

Pål Aarsæther (39) er ansatt som kommunikasjonssjef ved FOKUS - Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål fra 1. august. Tidligere har han jobbet som kommunikasjonssjef og konsulent for FN, bl.a.

UNODC i Wien og Stockholmskontoret til UNHCR. Pål har også 20 års fartstid som journalist, sist som Helsingforskorrespondent for det internasjonale nyhetsbyrået Agence France-Presse (AFP).

Silje Gunlaug Yun Eng overtar stillingen som prosjekt- og administrasjonskonsulent i Tibetmisjonen etter **Marianne Næss** 1. september. Silje har Mastergrad i samfunnsøkonomi fra Universitetet i Oslo og har tidligere vært engasjert blant annet i Kirkens Bymisjon og Strømmestiftelsen. Hovedoppgaver blir blant annet kontakt med Bistandsnemda, og koordinering av utviklingsprosjekter i Himalaya.

Anders Seim fra Nesodden er tildelt Harvard-universitetet i USA sin folkehelsepris Alumni Award of Merit 2008. Seim, tidligere allmennpraktiserende lege på Fagerstrand, leder organisasjonen HDI (Health & Development International) som han grunnla i 1990. Seim får utmerkelsen for sin innsats gjennom 20 år innen internasjonal helse: for utryddelse av sykdommen guineaorm (dracunculiasis), for bekjempelse av lymfatisk filariasis og for forebygging av fødselsfistel og kvinners død i fødsel.

Shailja Patel fra Kenya er utpekt til Guest Writer 2009 ved Det nordiske Afrikainstituttet i Uppsala fra april til juni 2009. Utenom å videreutvikle sin egen litterære virksomhet under oppholdet i Norden, skal hun medvirke ved opptredener i fler av de nordiske landene. Patel deltar nå ved den internasjonale forfatter- og oversetterkonferansen Watic i Stockholm. Hun betegnes som en av Afrikas mest interessante unge forfattere. Patel har opptratt over hele USA, i Europa og Afrika.

Kjetil Fretheim (37) begynte 4. august som seniorforsker ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) i Stavanger. Han kommer fra stillingen som stipendiat ved Det teologiske menighetsfakultetet og har tidligere jobbet ved Senter for utvikling og miljø og i Kirkens Nødhjelp.

Hans Petter Bergli er ansatt som informasjonsrådgiver i Oslosenteret for fred og menneskerettigheter. Bergli kommer fra stillingen som kommunikasjonssjef i Arbeids- og velferdsdirektoratet

(NAV). Hovedoppgaven vil være oppfølging mot både norsk og internasjonal presse og publikum. Bergli er cand.polit fra Universitetet i Bergen og er også utdannet journalist fra Mediehogskolen Gimlekollen.

Gunnar Zachrisen overtar fra og med denne utgave av Bistandsaktuelt som ansvarlig redaktør etter Norads informasjonssjef Eva Bratholm. Zachrisen har vært redaktør og daglig leder av fagbladet siden starten i 1998. Endringen er ledd i en tilpasning til den nylytvedtatte Lov om redaksjonell fridom i media.

6-2008 - 11. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:
Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no
Marta Camilla Wright
martacamillaw@hotmail.com

Redaksjonsråd:
Jens Clausen
Camilla Houeland
Roy Krøvel
Ane Schjolden

Administrasjon:
Ba-Musa Ceessay
Ellen Rohjan

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 –
22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 05 72 –
22 24 20 40

E-post annonser:
toab@norad.no

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #7616

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 26. august 2008

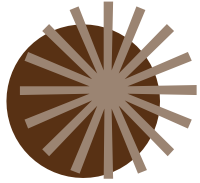
Opplag – denne utgaven:
18 000 eksemplarer

I vårt artikkelarkiv på nett finner du omlag 5000 artikler om bistand og utvikling.
www.bistandsaktuelt.no

blade – prøv vår nye engelske blogg på bistandsaktuelt.typepad.com

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 26. september

VISSTE DU AT...
En av seks i verden
ikke har tilgang til rent vann?

Kilde: Verdensbanken

«Hvis du møter en gammel mann
med en stokk, er det best å ikke
kommentere alderen hans.»

Ugandisk ordtak

Bestemors bank på Bestum

Møt pensjonisten som driver egen bank for palestinske kvinner

Mange snakker om å gjøre noe med urettferdigheten i verden. Noen få gjør noe. 76-årige Marit Mihle har laget sitt eget mikrokreditt-prosjekt for Vestbredden og Gaza. Student Maria Kristin Blix Hauso (28) og tre medstudenter utvikler en lånekasse for fattige studenter i El Salvador.

MIKROFINANS

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Jeg er bare et enkelt, ubemidlet menneske, men uten gjeld, sier Marit Mihle.

Den pensjonerte landskapsarkitekten fra Bestum i Oslo er definitivt ikke som pensjonister flest.

Fra det koselige trehuset sitt på Oslos vestkant – en ombygd stall hvor alt ifølge henne selv er gjenbruk – har hun i løpet av få år gitt penger til lånegrupper som har satt i gang til sammen 25 mikrofinsprosjekter på Gaza og Vestbredden. Prosjektet har fått navnet «Jaddati» – bestemor, og har gitt tilvekst av blant annet flere bakerier, helsestudio og systue. Mihle forteller at samtlige lånegrupper betaler tilbake lånene.

– Noen ligger til og med i forkant med betalingen, forteller hun stolt.

Og det hele begynte med at Marit Mihle ble forbannet.

Rente- og gebyrfritt. – Ja, det var sinne det begynte med. Jeg ble så forbannet på Israels tidligere statsminister, Ariel Sharon – for måten han behandlet palestinerne på. Og så tenkte jeg: Hva kan jeg gjøre for disse menneskene? Jo, jeg kan hjelpe dem som trenger det mest: Kvinne, forteller hun engasjert.

Med Grameen bank og den senere fredsprisvinneren Mohammad Yunus som forbilde dro hun i 2005 ned for å finne samarbeidspartnere på Vestbredden og i Gaza. Den første samarbeidsavtalen med en partner i Ramallah var klar for underskriving. Men så oppdaget Marit Mihle at organisasjonen ville ha 14 prosent rente og to prosent administrasjonsgebyr.

– Det ville ikke jeg. Jeg låner ut mine penger uten renter, og administrasjonskostnadene på om lag 1250 kroner i måneden – de betaler jeg, sier hun bestemt – og legger til at hun er svært opprørt over at norske forretningsfolk – med Johan H. Andresen i spissen – har planer om å ta 30 prosent rente på sine mikrofinslån.

– Uhørt! konstaterer hun, og forteller at hun har forfattet et åpent brev til utviklingsminister Erik Solheim om saken.

Beskjeden forbruk. Marit Mihle har

Fra huset i sitt på Bestum i Oslo driver **Marit Mihle** (76) et mikrokreditt-prosjekt for over tyve husholdninger i Gaza og på Vestbredden. Innimellom blir det tid til å stelle i hagen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Denne butikken på Vestbredden er etablert på basis av lånekapital fra en norsk statspensjonist.

FOTO: PRIVAT

Hvor mye penger jeg har gitt til sammen, har jeg aldri regnet ut. Men noen hundre tusener er det nok.

Marit Mihle, pensjonist og mikrofinsgründer.

vært i De palestinske områdene flere ganger og har etter hvert funnet fram til lokale samarbeidspartnere på Vestbredden og på Gaza som hun betror sparepengene sine til. Av statspensjonen på 17 100 kroner i måneden, legger hun hver måned til side minst halvparten.

– Hvor mye det blir til sammen, har jeg aldri regnet ut. Men jeg sendte av gårde 100 000 til jul i fjor, så noen hundre tusener er det nok. Men med gjeldfritt hus på Bestum så synes jeg jo ikke at formuen min går så veldig ned, da, sier Mihle.

Hennes personlige forbruk er imidlertid svært lavt – i tråd med hennes opptatthet av økologi og miljøvern.

– Ja, jeg bruker lite penger – her er alt gjenbruk og bilen min er nok den dårligste i dette området, sier hun.

Mottar regnskap. Den engasjerte pensjonisten mottar jevnlig rap-

porter og regnskap fra sine to håndplukkede partnere på Vestbredden og Gaza. De ser bra ut, mener hun. Hun utelukker derfor ikke at mikrokredittfondet hennes blir ytterligere utvidet – slik at enda flere næringsprosjekter med palestinske kvinner i spissen vil kunne nyte godt av hennes gavmildhet.

– Ja, jeg har ikke satt noen grense ennå. Jeg har jo ikke en gang pantsatt huset mitt, så det er mye å gå på, sier hun og ler. Men samtidig mener hun at det realistiske antallet prosjekter å administrere trolig ikke bør overstige 30.

– Hva får du selv igjen av å gibbortse meg penger?

– Energi. Når jeg velger å fortelle om meg selv og prosjektet er det dessuten for å få andre til å se at ett enkelt menneske kan utrette mye. For som jeg pleier å si: En sandstrand består av ganske mange milliarder sandkorn, sier Mihle.

Lånekasse for de fattige. Det vil trolig glede 76-årige Mihle at det også blant den yngre generasjonen finnes kreativt engasjement og en vilje til å kunne bidra til en litt bedre hverdag for verdens fattige. Fire nylig uteksaminerte studenter fra den praktiske ettårige lederutdannelsen ProsjektDesign er i gang med å etablere sitt eget utlansprosjekt.

Etter å ha bodd og jobbet med solidaritetsarbeid i Latin-Amerika, fikk Maria Kristin Blix Hauso (28) idéen om å lage en lånekasse for dyktige, ubemidlede studenter i Sør. I løpet av studieåret ved ProsjektDe-

sign har Maria fått med seg fire medstudenter og satt i gang prosjektet Endra.

– Konseptet er at lokale samarbeidspartnere velger ut fattige studenter med gode karakterer. Studenten får så presentere seg på en internettside, og her kan privatpersoner og bedrifter bidra med små studielån, forteller Hauso.

Så langt får fem studenter finansiert høyere utdanning ved hjelp av slike studielån. I løpet av februar neste år satser gjengen bak Endra på å kunne finansiere til sammen ti studenter i El Salvador.

– Vi har valgt El Salvador fordi det er det landet vi kjenner best, sier Hauso. Nå jobber de med å skaffe investorer til å utvikle nettsidene. Og målsetningen, den er klar:

– Vi satser stort, og har høstet gode tilbakemeldinger på prosjektet – blant annet fra utviklingsminister Erik Solheim. Vi tror at det å kunne gi penger direkte til folk, hvor du via en nettside kan følge denne studentens utvikling, er framtidens bistand, sier Hauso. ■

Nettsiden til Endra er under utarbeidelse. Om kort tid vil du kunne lese mer på www.endrafutures.com Se videointervju med Mihle på www.bistandsaktuelt.no

Maria Kristin Blix Hauso.